

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Tage Woetmann Nielsen

Bedstemor og bedstefar i Herning

Ane Cathrine Bendtsen (1859-1936) og hendes slægt
(s.5-18)

Mads Holflod Overgaard (1861-1941) og hans slægt
(s.19-55)

Espergærde 2021

Forord

Min far, sognepræst Tage Woetmann Nielsen (1914-1991), efterlod ved sin død denne håndskrevne slægtsbog, som jeg senere har renskrevet og forsynet med fotos af personer og steder. Slægten har sin rod i det midt- og vestjyske – en gren er efterkommere af de kartoffeltyskere, som i tiden omkring 1760 på kongens foranledning kom til Danmark for at opdyrke den jyske hede. Der er mest tale om træskokarle, mindre gårdmænd, håndværkere og fattige hedebonder.

Tage Woetmann Nielsen blev født 16.1.1914 i Vorgod sogn, hvor faderen Niels Christensen Nielsen bestyrede et lille mejeri "Lykkens Prøve" i Rimmerhus, beliggende mellem Ringkøbing og Herning. I 1920 flyttede familien til Næstvedegnen på Sjælland og faderen blev mejeribestyrer på Gelsted Andelsmejeri i Herlufmagle sogn. Her voksede Tage op sammen med tre yngre søskende: Agnes (Søster), Mette (Musse) og Ester. Tages far ville gerne selv have været skolelærer, men forældrene var imod. I stedet blev han uddannet som mejerist. Niels Christensen Nielsen blev født 16.2.1885 i Virklund, Them sogn, som søn af gårdmand Christian Nielsen (1854-1932) og Mette Pedersdatter (1854-1916). Mejeribestyrer Niels Christensen Nielsen døde i Næstved 11.1.1954 og moderen Marie Charlotte Overgaard, født 8.4.1887 i Gjellerup døde i Næstved 26.9.1954. Hun var datter af snedker og tømrer Mads Holflod Overgaard (1861-1941) og Ane Cathrine Bendtsen (1859-1936). I 1931 blev Tage nysproglig student fra Haslev Gymnasium. Derefter valgte han teologistudiet og blev cand. teol. i 1937. Herefter fulgte et studieophold ved universitetet i Strassbourg vinteren 1937-1938. 1939-1941 var han lærer på Lollands Højskole, i 1942 hjælpepræst i Jetsmark sogn i Vendsyssel. Her blev han 14.7.1942 gift med en pige fra sognet, Maren Pilgård Nielsen, datter af gårdejer Hans Rudolf Nielsen og Ane Albertsen Nielsen Jensen Pilgaard, Øster Pilgaard, Kås. Han var sognepræst i Skovlænge-Gurreby, Lolland, 1942-1949, i Roager, Sønderjylland, 1949-1966, i Barløse, Fyn, 1966-1974. Efter pensioneringen i 1974 bosatte mine forældre sig i Gråsten (Skolegade 12). Tage døde på Odense Sygehus 23.11.1991 og Maren på Gråsten Plejehjem 22.7.2000. De fik 6 børn: Anne Marie (1943-), Tyge (1944-2013), Else Kathrine (1946-2016), Niels (1948-), Hans Rudolf (1950-) og Christian (1952-2019).

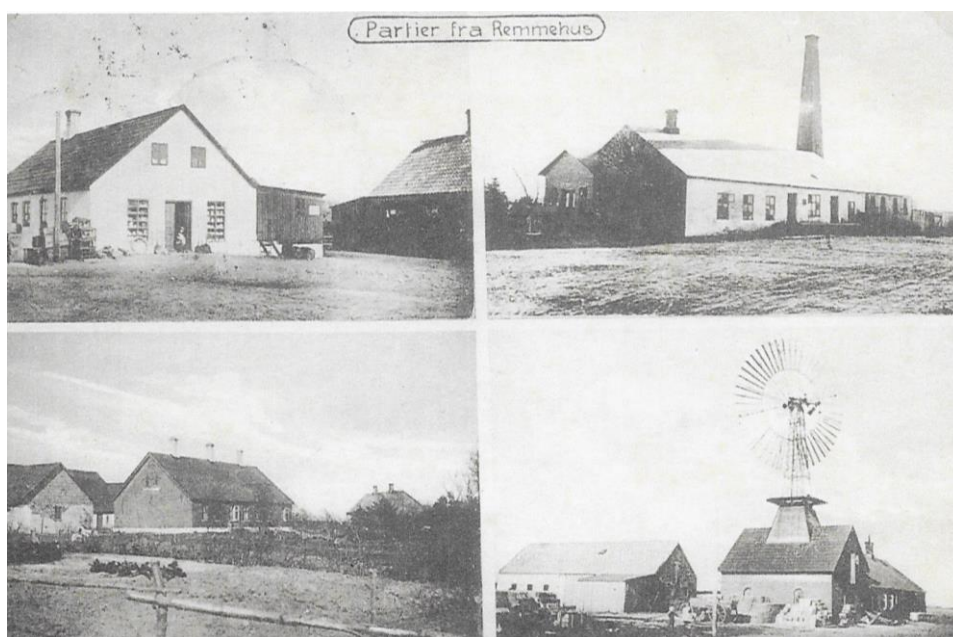
Espergærde 11.4.2021

Hans Woetmann Nielsen
Rugmarken 37, 2.th.
3060 Espergærde

Mail: hanswn@godmail.dk

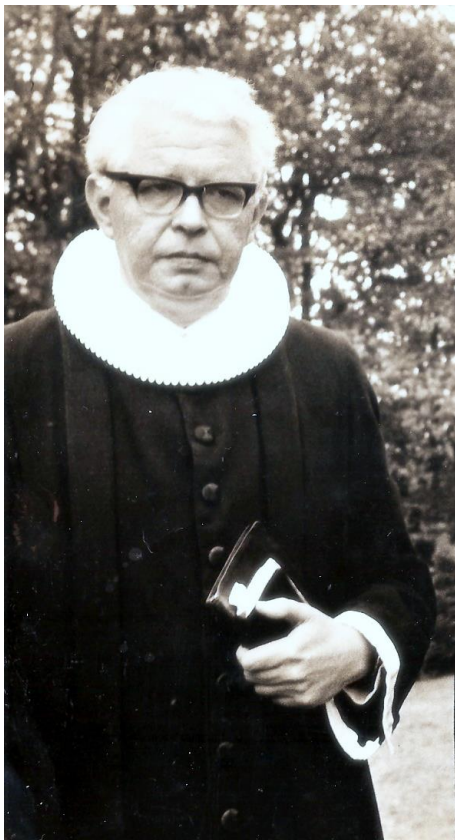
Marie Charlotte Overgaard (1887-1954) Niels Christensen Nielsen (1885-1954)

Øverst til højre: Mejeriet Lykkens Prøve, Rømmehus

Gelsted Andelsmejeri o.1930

Tage Woetmann Nielsen 1966

BEDSTEMOR I HERNING ANE CATHRINE OVERGAARD OG HENDES SLÆGT

Ane Cathrine Bendtsen (1859-1936)

Mads Overgaard (1861-1941)

ANE CATRINE OVERGAARD, født BENDTSEN var fra "Gammel Jordhus" på Vester Vistorp Mark, Haderup sogn, hvor hun blev født 21.11.1859 som datter ad husmand BENDT ANDERSEN og hustru METTE JENSDATTER. Hun var tredje barn i en søskendeflok, der omfattede i hvert fald 5 helsøskende, nemlig foruden hende selv de to ældre brødre: ANDERS PETER, f. 1855 og JENS PETER, f. 1857 og to yngre søstre: MAREN f. 1861 og HANSINE FLORINE, f. 1864. Muligvis var der flere helsøskende. Sikkert er det, at hun også havde en del halvsøskende, idet hendes far forud for ægteskabet med METTE JENSDATTER havde været gift 2 gange. Sit første ægteskab indgik han med MAREN ANDERSDATTER (også kaldet Maren Pilgaard, vist efter Pilshusene, hvor hun havde sit hjem) i 1842. BENDT ANDERSEN tjente på det tidspunkt i Barslund, Haderup sogn og var 32 ½ år gammel. Denne første hustru døde efter få års ægteskab i 1846 af tæring. I dette ægteskab fødtes to døtre: JOHANNE og KAREN MARIE. Endnu samme år moderen MAREN ANDERSDATTER var død, giftede BENDT ANDERSEN sig på ny, denne gang med ANE CATHRINE JENSDATTER, der ved ægteskabets indgåelse tjente hos forældrene: Jens Pedersen Kaalfanger (!) og hustru Sidsel Christensdatter, som kaldes gårdfolk. Ane Cathrine Jensdatter må antages derefter at være rykket ind som husmoder i hjemmet "gammel Jordhus". Heller ikke dette ægteskab blev imidlertid af lang varighed. 8 år efter i 1854 blev BENDT ANDERSEN gift for 3. gang med bedstemors moder METTE JENSDATTER. Formodentlig er hans 2. hustru død ret kort tid forinden, og antagelig har der også i dette ægteskab været børn, uden at jeg er i stand til at angive hverken deres antal eller navne. (Den ovenfor nævnte Johanne, datter af Bendt Andersens 1. ægteskab, har fortalt, at Bendt Andersen havde 13 børn, der levede).

Vester Vistorp Mark ligger i den del af Haderup sogn, der vistnok i 1880'erne blev udskilt som det selvstændige Grove sogn i en af Midtjyllands fattigste egne.

I værket "Danmarks land", fra begyndelsen af vort århundrede, hedder det om Haderup (-Grove) sogne: "Vil man have hedestemningen, gør man bedst i at gå fra Herning mod nord op over Sunds, Simmelkjær til Grove og Haderup sogne, der før var et sogn, Danmarks næststørste, større end mange af øernes herreder, over 32.000 tdr. land, men kun med 197 tdr. hartkorn. Lad os som eks. på et hedesogn tage Grove sogn. Det har 14.575 tdr. land. Deraf er kun 1.070 besæede. Der er kun 100 heste i sognet, 604 stk. hornkvæg, deraf 292 køer, resten stude og opdræt, 1.212 får, 219 svin. Det har kun 501 indbyggere. For 100 år siden (altså i begyndelsen af 1800-tallet) havde hele Haderup-Grove sogn kun 427 mod tilsammen nu 1710 indbyggere. Det er vist kun lidt, der i familien huskes af, hvad der mundtligt kan være blevet fortalt om bedstemors hjem. Men så er det til gengæld så heldigt, at der findes et par skriftlige kilder, som i et – om end beskedent omfang bringer nogle oplysninger derom. Det drejer sig om 2. afsnit i Hernings Museums direktør, H. P. Hansens, udgivelse: "De gamle fortalte". Det første findes i Bind II under overskriften: Johanne Bendtsen "Søgaard" (og bygger på en samtale H. P. Hansen har haft med denne bedstemors ældste eller næstældste halvøster). Det andet findes i Bind III under overskriften: "Krathusmanden" skrevet i anledning af bedstemors helbroder Jens Peter Bendtsens 85-års fødselsdag.

Mest givende er nok "interviewet" med Johanne Bendtsen, der blev født ½ år før Bendt Andersens første hustrus død. Hun fortæller, at det var en ret god gård forældrene havde med 7-8 høveder og en del får i "løs drøwt", og de havde det ingenlunde fattigt. Således blev der tillagt Johanne 300 daler efter hendes afdøde moder, da faderen giftede sig igen. Dette hindrede dog ikke, at der blev sparet så meget, at Johanne ofte sultede. Hårdt måtte hun slide, og der vankede endda klø til. Hun kom hen til Kræn' Grow, og der havde hun det godt, indtil hun skulle gå til præst i Haderup. Imidlertid var forældrene, da Bendt blev gift 3. gang, flyttet fra Pilshusene ud på Vester Vistorp Mark (til Gl. Jordhus), som altså efter¹ dette ikke synes at have været Bendt Andersens første bosted, som man kan få indtryk af det ud fra, hvad jeg ovenfor har skrevet. Og fra Vester Vistorp var der omkring 2 mil til Haderup Præstegård. Det var om vinteren "og ofte måtte Johanne vade i sne "te møtbijn" (til midt på benene). For at nå frem til præstegården til kl. 9.30 måtte hun op kl. 6, og da præsten holdt sine konfirmander til aften, blev det en lang dag. Men præsten var en god mand; han sørgede for at hun fik sine hoser tørrede, og varmt øl at drikke. Sidste dag, børnene var hos præsten, skulle de have kaffe og æbleskiver, men da de skulle ind til præstens, gik Johanne ud og græd, måske syntes hun, at hun var for ringe klædt til at komme ind i stuen. Men præsten opsøgte hende og sagde: "Kom ind; du skal ikke være stedbarn her!", hvad hun jo bogstaveligt var hjemme, og måske også har fået at føle, at hun var. At der ikke blev ødslet på hende vidner det om, at der ikke blev købt nyt tøj til hendes konfirmation. Hun måtte stå på kirkegulvet i en lånt kjole og i lånte sko. Hårdt kunne det åbenbart være for hende, når hun var hjemme. Var det sommer, stillede hun ofte den værste sult ved at sanke bær eller ved at æde rødderne af "kjær'græs", som voksede på lave steder; de var hvide, når de blev vasket og smagte sødligt.

---

¹ "Gl. Jordhus" var bedstemors fødehjem – Pilshusene det sted, hvor Johanne var født.

Dramatisk beskriver hun, hvordan sneen i strenge vintre helt kunne dække de lave huse og gårde. Engang føg hjemmet så fuldstændigt til, at faderen måtte sætte en stage ud af skorstenen, for at folk kunne se, at der lå et hus under sneen.

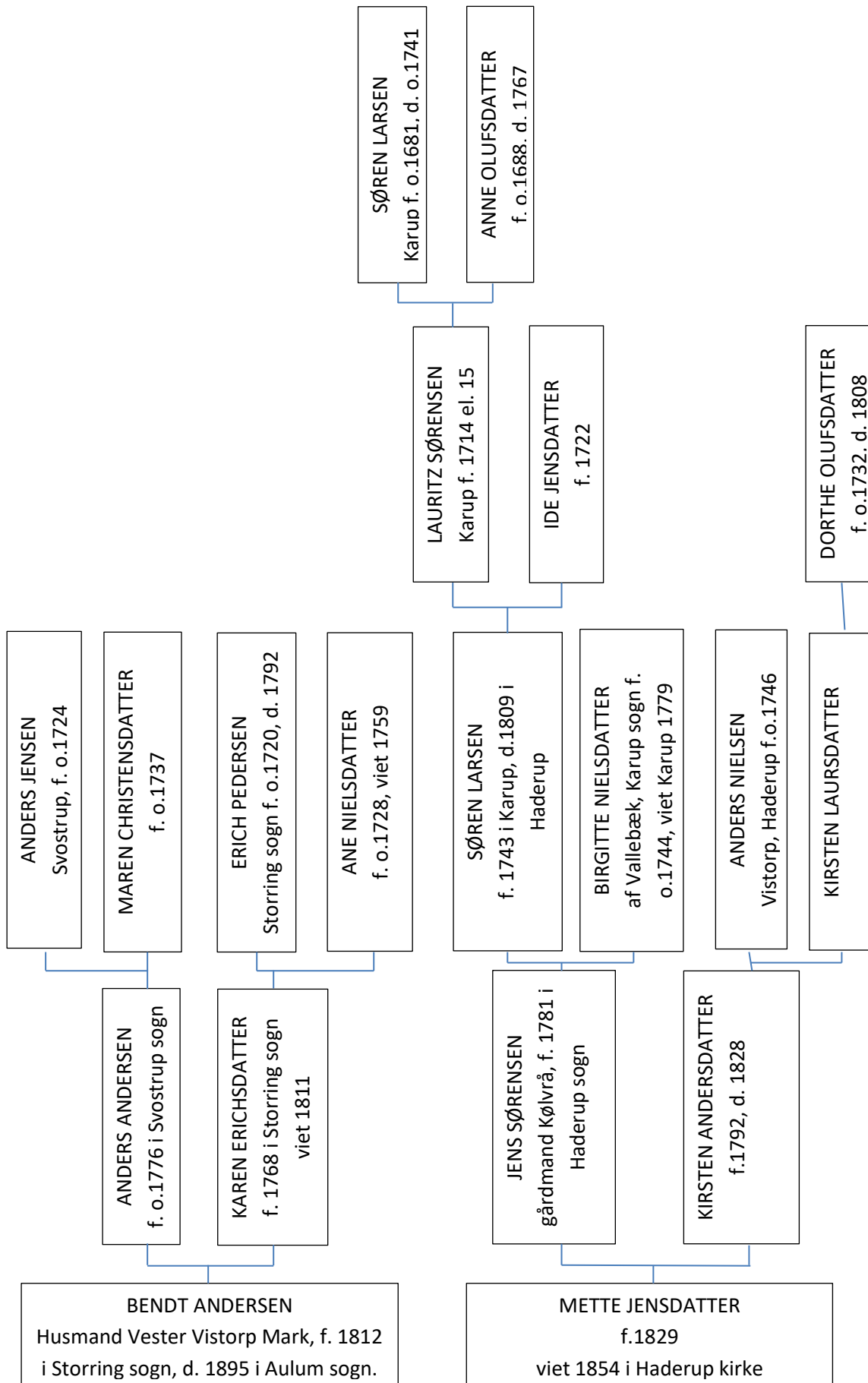
Det var et nøjsomt og slidsomt liv, de vest- og midtjyske bønder førte dengang. Bendt, faderen, sad og kartede tøj, uldstrimler til spinding, om aftenen og om morgenen. Om natten stod han op kl. 3.30 for at spinde "stop'gån". Konen var vant til at spinde hør, men ikke til at behandle uld, hvad manden derimod var dygtig til. (Johanne blev gift med Chr. Søgaard fra "Søgaard" i Sevel sogn og døde 1932, 92 år gammel).

Som det fremgår af Johanne Bendtsens fortælling, flyttede familien til Vester Vistorp i Haderup sogn, og her voksede bedstemor og hendes helsøskende op. Af dem mindes jeg især Jens Peter Bendtsen, som nu og da kiggede ind til bedstemor og bedstefar på Silkeborgvej i Herning. Han havde arbejdet ved forskelligt, bl.a. også en tid gået med uldsækken, som så mange andre fra Hammerum herred (havde sågar været på Læsø med den). I 1886 blev han gift og købte nogen tid efter en "skæje ejendom", "æ Krathus" i en af Jyllands magreste hedeegne: Gindeskov i Haderup sogn. Der var 80 tdr. land, mest hede; men der var også 7-8 tdr. land egekrat. Altså jord nok, og dog var der ikke tilstrækkelig føde til en ko på hele ejendommen. Den kostede 2200 kr. Men det gik fremad trods alt. Nogle år var Jens Peter Bendtsen medlem af Haderup-Grove sogneråd. Og da han i 1917 solgte ejendommen til en københavner (hans kone var død i 1913), fik han 12.000 kr. for den. Da holdt han 3 køer og et par islændere. I 1919 flyttede han til Herning, og her døde han i 1946, 89 år gammel.

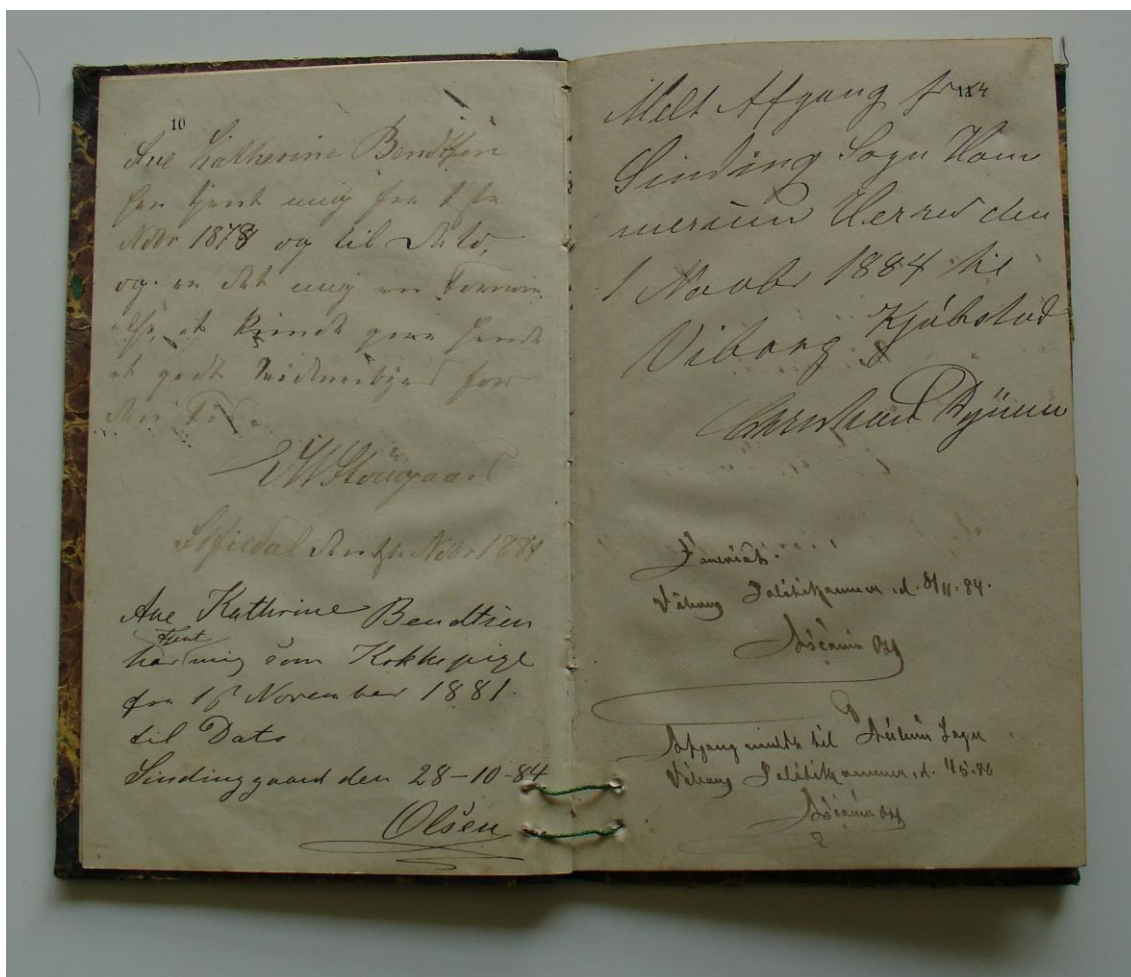
Den ældste af bedstemors helsøskende, broderen Anders Peter blev, er jeg temmelig vis på, postbud i Viborg. Jeg husker et besøg hos ham i en sommerferie sammen med bedstefar og bedstemor og Søster. På et af mine første amatørbilleder er han fotograferet sammen med broderen Jens Peter og bedstefar. Billedet er taget på en kirkegård (vist i Viborg) og må være fra det nævnte besøg; men alle de nærmere omstændigheder er i øvrigt desværre gået i glemme. Bedstemors to yngre helsøstre: Maren og Hansine Florine har jeg ingen oplysninger om. Muligt er det, at hun har haft endnu yngre helsøskende; hendes moder var dog kun ca. 35 år, da Hansine Florine blev født i 1864. Disse kunne eventuelt være født i Aulum. Der skete nemlig det, at familien et af de følgende år flyttede fra Vester Vistorp til Aulum, hvor den fik sit hjem på "Lille Kjærgaard" i nærheden af Aulum by. Dette fremgår af, at bedstemor blev konfirmeret af pastor Fjelstrup i Aulum 12.4.1874 med vedtegning i kirkebogen for religionskundskab: god – og for opførsel: meget god.

En efterladt skudsmålsbog viser, at hun kom ud at tjene den efterfølgende 1. maj og var i sin plads hos Hans Jensen i Aaby, Aulum i 2½ år til 1.11.1876. Derefter fulgte to år hos Christen Christensen i Ljørring, Aulum. Herfra kom hun til "Sofiedal" i Sinding sogn. I skudsmålsbogen hedder det: "Ane Cathrine Bendtsen har tjent mig fra 1. nov. 1878 og til 1. nov. 1879 som udepige og skal have 80 kr. i løn, ¼ af lønnen for vinteren". Underskrevet E. W. Stougaard. Hendes tjeneste på "Sofiedal" kom imidlertid til at vare – ikke et, men tre år, og da hun forlod denne plads, skrev Stougaard i skudsmålsbogen: "Ane Cathrine Bendtsen har tjent mig fra 1. nov. 1878 og til dato (d.v.s. 1. nov. 1881), og er det mig en fornøjelse at kunne give hende et godt vidnesbyrd for den tid". Hendes næste plads var som kokkepige på Sindinggaard (en gård på 1600 tdr. land), igen i 3 år (fra 1.11.1881 til 1.11.1884). Så flyttede hun til Viborg, hvor hun vistnok fik plads hos en konferensråd Tang. Dette ses ikke af skudsmålsbogen, men synes at

fremgå af en bog, der har tilhørt hende, og hvor hun har skrevet: Den er foræret mig af konferensråd Tang (Muligvis en søn af etatsråd, godsejer og politiker Andreas Evald Meinert Tang, som ejede Nørre Vosborg syd for Viborg og døde i 1868). I denne plads blev hun, indtil hun 11.5.1886 forlod Viborg, en månedstid før brylluppet med MADS OVERGAARD, som vinteren og foråret før selv havde været med til at bygge deres kommende fælles hjem i Gjellerup Kirkeby.

Skudsmaalsbog for Ane Cathrine Bendtsen af Aulum Sogn, Hammerum Herred, Ringkjøbing Amt, udstedt af sognepræsten i Aulum 13.4.1874.

BENDT ANDERSENS HERKOMST

BEBDT ANDERSEN døde som aftægtsmand i "Lille Kjærgaard" i Aulum sogn i 1895, 83 år gammel og var født i Høver i Storrिंग sogn (mellem Silkeborg og Århus) 25.5.1812 og hjemmedøbt samme dag. Hans forældre ANDERS ANDERSEN SVOSTRUP og KAREN ERICHSDATTER var blevet gift året før i 1811. For KAREN ERICHSDATTERS vedkommende var det 3. ægteskab, hun dermed indgik. Hendes første ægtefælle, med hvem hun blev gift 1791, hed Lars Jensen. Efter hans død, formentlig lige inden århundredeskiftet, blev hun gift med Bendt Jensen, og endelig samme år, som han døde i 1811 med ANDERS ANDERSEN SVOSTRUP. Hvor mange børn hun fra sine to første ægteskaber bragte med sig ind i det nye tredje, har jeg ikke rede på, men der var i alt fald

to børn i hendes ægteskab med Lars Jensen, og formodentlig har heller ikke ægteskabet med Bendt Jensen været barnløst. Da hun tredje gang blev gift med ANDERS ANDERSEN SVOSTRUP, var hun 42-43 år gammel. Med ham fik hun, antagelig som det eneste barn, sønnen BENDT, der blev opkaldt efter hendes i 1811 afdøde anden mand. KAREN ERICHSDATTER stammede fra Høver i Storrिंग sogn, født i 1768 som datter af ERICH PEDERSEN, Høver og dennes 2. hustru: ANNE NIELSDATTER (De blev viet i 1759). Hendes fader ERICH PEDERSEN var født ca. 1720 og længere lader hendes slægt sig, på grund af manglende kirkebogsmateriale, ikke føre tilbage. Hendes 3. mand: ANDERS ANDERSEN SVOSTRUP, BENDT ANDERSENS fader, hed egentlig blot ANDERS ANDERSEN, idet SVOSTRUP må betragtes som et tilnavn, han havde fået, efter at han var flytte fra fødesognet Svostrup til Storrिंग sogn, Noget tyder på, at han og KAREN ERICHSDATTER ikke blev boende i Høver ret længe efter BENDTS fødsel. Men hvor de siden kom hen og hvornår de døde, er det ikke lykkedes at opklare. Bedstemoders broder Jens Peter Bendtsen siger om sin fader Bendt Andersen, at han var skovriddersøn fra Sorring – Johanne Bendtsen, bedstemoders halv søster, at han var fra Skanderborg. Disse oplysninger lader sig ikke forene med, at BENDT ANDERSEN faktisk var født i Høver i Storrिंग sogn, men må vel forstås sådan, at de angiver senere opholdssteder for han og hans forældre. Dog er det, som nævnt, ikke lykkedes at verificere disse oplysninger, og altså heller ikke betegnelsen: skovriddersøn om Bendt Andersen. Oplysningerne må vel bygge på, hvad børnene Johanne og Jens Peter har hørt af deres fader, og kan så i det mindste tages som en bekræftelse af, at Bendts forældre næppe i længere tid kan være forblevet bosat i Høver; for ellers ville det dog have været naturligt, om faderen havde nævnt dette sted som stedet, han var kommet fra.

BENDT ANDERSENS fader: ANDERS ANDERSEN SVOSTRUP havde som sagt fået sit tilnavnet SVOSTRUP efter sognet han kom fra: Svostrup sogn, der ligger nord-nordøst for Silkeborg, grænsende ind til Gudenåens vestlige bred. Her blev ANDERS ANDERSEN født i 1776 som søn af husmand ANDERS JENSEN i dennes 2. ægteskab med MAREN CHRISTENSDATTER. Svostrup kirkebog har dette notat derom: "1776, 11. søndag efter trinitatis: ANDERS JENSEN og hustru MAREN CHRISTENSDATTER et barn til dåben, nemlig ANDERS. Susc. (gudmoder) Rasmus Østergaards hustru af Grauballe. Testes (vidner): Laurids Smed af Grauballe, Berthel Skrædder, Anders Andersen og Jens Iversens hustru, alle af Grauballe. Den her døbte ANDERS (han blev konfirmeret i Svostrup 1793) er utvivlsomt den samme, som den Anders Andersen, der i Storrिंग sogn får tilnavnet Svostrup.

ANDERS havde en søster, født 4 år før. Svostrup kirkebog siger: "1772 1. søndag efter trinitatis ANDERS JENSEN i Svostrup et barn til dåben, nemlig MAGRETE. Susc. Laurids Smeds hustru af Grauballe. Testes: Rasmus Østergaard ibid. (sammesteds); Kristen Jensen af Dalgaard; Anders Jakobsen og Anders Dykes hustru af Svostrup".

Denne MAGRETE var øjensynligt opkaldt efter ANDERS JENSENS første hustru, som kirkebogen kalder MAGRETE, NIELS GROVSMEDS datter. Han blev gift med hende i 1753, og der kom to børn i ægteskabet: Mette og Jens; men hun døde i 1765. Og antagelig i et af de nærmeste år derefter er så ANDERS JENSEN blevet gift med MAREN CHRISTENSDATTER, der blev moder til ANDERS. Sted og tid for indgåelsen af dette ANDERS JENSENS 2. ægteskab er ikke fundet. Men ved folketællingen 1787 skal MAREN CHRISTENSDATTER have været 50 år gammel, og skulle altså være født ca. 1737. Og så ligner det næsten mere end et tilfælde, at just i dette år 1737. 2. søndag efter helligtrekonger, blev der i Grøn bæk, som Svostrup var anneks sogn til, døbt en

MAREN, DATTER AF Christen Nielsen og hustru af Thorup sogn ved Gunderupgaard”, altså en MAREN CHRISTENSDATTER. Og dog er det måske ikke mere end et tilfælde. Det har i alt fald ikke været mig muligt at dokumentere nogen identitet mellem denne MAREN og ANDERS JENSENS 2. hustru, hvad dog kunne skyldes, at udtrykket ”af Thorup sogn ved Gunderupgaard har været mig en komplet gåde. Hvordan geografisk bringe Thorup sogn og en Gunderupgaard i forbindelse med hinanden? Hvor skal man søge denne kombination? Et fingerpeg med hensyn til Maren Christensdatters identitet kunne det måske have givet, om det var lykkedes at finde MAREN CHRISTENSDATTERS dødsted og dødsår, men heller ikke det har indtil videre været muligt.

Hendes mand ANDERS JENSEN benævnes ved folketællingen 1787: Bonde og husmand i landsbyen Svostrup, og han døde der 4.6.1795, 71 år gammel. Hans fødselsår skulle altså have været ca. 1724. Og dette bekræftes af Svostrup kirkebog, der i året 1724 har følgende: ”Fest Visitet Mariae (Mariae bebudelsesdag) JENS CHRISTENSEN i Borup en søn ANDERS. Susc. Madame Fischers Dorthe fra Grønbech. ANDERS JENSENS fader hed altså efter dette JENS CHRISTENSEN og boede i Borup, en landsby lidt nordvest for Svostrup by. Formodentlig har han været fæster under den nærliggende Allinggaard i Grønbech sogn, der på den tid ejedes af en ”Fischer”. Dette kunne forklare, at man har bedt Madame Fischers datter om at bære barnet. Hvad JENS CHRISTENSENS hustru hed, er ikke opklaret. Men foruden ANDERS var der også en datter KAREN født 1721 i ægteskabet.

JENS CHRISTENSEN synes at være født 1693 som søn af CHRISTEN JENSEN LOFFRING (Louring) og KAREN RASMUSDATTER?, der blev gift 1692. At det forholder sig således støttes af, at Christen Jensens søn: Jens Christensen, kalder sin i 1721 fødte datter: KAREN (en opkaldelse efter farmoderen). Ligesom Jens Christensen havde også hans fader Christen Jensen hjemme i Borup, hvor han synes at være død 1720.

Endelig kunne man tyde et notat i Svostrup kirkebog gående ud på, at i 1709 døde JENS LOURINGS Hustru AF Grauballe (også en landsby i Svostrup sogn): METTE SØRENSDATTER, 76 år gammel, således, at der her er tale om CHRISTEN JENSEN LOURINGS forældre (dennes fader må jo i hvert fald have heddet JENS). Dersom denne tydning er rigtig skulle det give følgende opstilling af bedstemors fars BENDT ANDERSENS forslægt:

JENS LOURING gift med METTE SØRENSDATTER (f. ca. 1633)

søn:

CHRISTEN JENSEN LOURING af Borup (d. 1720) gift 1692 med KAREN RASMUS?DATTER

søn:

JENS CHRISTENSEN, Borup (f. 1693) gift med N. N.

søn:

ANDERS JENSEN, Svostrup (f.1724) gift 2. gang med MAREN CHRISTENSDATTER

søn:

ANDERS ANDERSEN (Svostrup) gift i Høver, Storring sogn 1811 med KAREN ERICHSDATTER

søn:

BENDT ANDERSEN (F.1812) gift 3. gang i 1854 i Haderup kirke med METTE JENSDATTER

Navnet eller tilnavnet LOFFRING (LOURING) tilkendegiver en herkomst fra Løver Syssel (området omkring Silkeborg til ned imod Horsens). Befolkningen i de skovrige områder syd for Silkeborg kaldte man således: skovlouringer. Også i det nord for Svostrup sogn liggende Grønbæk sogn (som Svostrup) var anneksogn til, fandtes der omkring 1700 i Iller en familie med tilnavnet Lourcing, men om der bestod noget slægtskab mellem dem og familien i Svostrup er ikke nærmere undersøgt).

Så kan det tilføjes, at ikke blot mor, men også far havde aner i Grønbæk-Svostrup pastorat i 1700-tallet. Det er helt ejendommeligt at tænke på, at en bestemt mand: Rasmus Østergaard i Grauballe (Svostrup sogn) i 1772 var forlover, da et par af fars aner blev gift (THOMAS IVERSEN i Grønbæk, gift med METTE JENSDATTER af Grauballe), og 4 år senere ved sin hustru var repræsenteret, da ANDERS ANDERSEN i 1776 blev døbt i Svostrup kirke (hun var Anders' gudmoder). Med andre ord Rasmus Østergaard med hustru har i 1770'erne været inddraget i familiebegivenheder i to af de mange slægtsgrene, der næsten 150 år senere skulle komme til at løbe sammen ved fars og mors bryllup i 1913.

METTE JENSDATTERS (BENDT ANDERSENS HUSTRUS) FORSLÆGT

Da BENDT ANDERSEN og METTE JENSDATTER blev viet i Haderup kirke i 1854 havde de som forlovere 1) Kirkebylæreren i Haderup P. Andersen og 2) SØREN JENSEN i Ryde og "m.p.H" JENS SØRENSEN, brudens fader. Forkortelsen "m.p.H." må stå for: "med påholden hånd". Og forholdet har da åbenbart været det, at Jens Sørensen, som forlover for sin datter, ikke har været i stand til selv at skrive sit navn og derfor har haft sønnen Søren med sig til at "føre sin hånd". Far og søn havde, som man kan slutte af stedsangivelsen: Ryde, hjemme i Ryde sogn (i nordøstlig retning fra Haderup). Og fra Ryde sogn var da også METTE JENSDATTER kommet til Haderup. Kirkebogens tilgangsliste viser, at hun 2.11.1854 var tilflyttet til dette sogn, 25 år gammel. Og i december måned samme år stod så hendes bryllup med den 16-17 år ældre BENDT ANDERSEN. I Ryde sogn var hun også blevet konfirmeret. Præsten kalder hende i den forbindelse METTE JENSDATTER HYLDGAARD, datter af Jens Sørensen og hustru Maren Nielsdatter i Hyldgaard og oplyser tillige, at hun var født 20.2.1829 i Estvad sogn. Familien var altså flytter fra Estvad (noget sydvest for Skive) til Ryde. Og flytningen må have fundet sted engang efter 1834, idet familien ved folketællingen dette år endnu er opført som boende i Estvad (mand, kone + 4 børn, hvoraf en datter med det særegne navn Termine). Dog var heller ikke Estvad familiens oprindelige hjemsted. Til Estvad var den kommet fra Salling, nærmere bestemt fra Hem sogn nord for Skive. Her var begge forældre født. Og i Hem og de omliggende sydsallingske sogne havde begge forslægt haft hjemme i vel mere end hundrede år. Fra Hem til Estvad var de flyttet i 1825.

Og nu lidt om den nærmeste forhistorie i Hem sogn. Der synes at være hændt følgende: I 1818 kom JENS BACH (= JENS SØRENSEN, tilnavnet BACH havde han fra sin fader), bondekarl, ifølge Hem kirkebogs tilgangsliste ved maj fra Frankerige til faderen SØREN BACH (=SØREN LAUESEN BACH).

At han kom "fra Frankerige" kan vist kun forstås således, at han havde gjort tjeneste i det tropperegiment, hvor med Danmark i årene 1816-18, efter det Napoleons nederlag 1815

medvirkede til den besættelse af Frankrig, som de allierede i disse år etablerede. Antagelig er det den sidste fase af denne besættelse, JENS SØRENSEN (BACH) har gjort med. Kort efter hans hjemkomst sker der så det, at MAREN NIELSDATTER 16.5.1818 føder en søn, der dagen efter bliver hjemmedøbt og kaldt: NIELS. I kirkebogen er som barnets forældre indført JENS SØRENSEN BACH, husmand i Hem og MAREN NIELSDATTER. Barnet dør 22.5; dets moder introduceres 4.7. og først derefter bliver så forældrene gift. De bliver indskrevet hos præsten 20.6 og derefter viet i Hjerk kirke 8.7.1818, nogle dage efter moderens første kirkegang efter fødslen. Kirkebogens notat herom lyder: "1818, onsdag 8.7. copuleredes ungkarl JENS SØRENSEN BACH, 26 år, opholdende sig hos faderen SØREN BACH i Hem og pige MAREN NIELSDATTER, tjenende Jens Jensen, Balling, 24 år. Forlovere: SØREN LAUESEN BACH (= brudgommens fader) og Christen Sørensen Kiergaard, begge gårdmænd af Hem. Vielse i Hjerk kirke". Det er ejendommeligt, at vielsen finder sted i Hjerk kirke (længere oppe i Salling) og ikke som man ville vente i Hem kirke; endvidere, at MAREN NIELSDATTER ikke har sin fader som forlover (skønt han endnu levede), på samme måde som brudgommens fader er hans forlover. Fra 1818 til 1825 har JENS SØRENSEN og MAREN NIELSDATTER derefter deres hjem i Hem, hvor der fødes dem yderligere 3 børn: ELSE 1820 (opkaldt efter mormoderen), NIELS 1822 (opkaldt efter morfaderen) og SØREN (opkaldt efter farfaderen). 1. oktober 1825 forlader de Hem sogn og flytter til Estvad sogn.

JENS SØRENSENS FORSLÆGT

JENS SØRENSEN blev hjemmedøbt 11.2.1792 og den efterfølgende Langfredag fremstillet i Hem kirke. Hans forældre var SØREN LAUESEN BAK eller BACH² og hustru MARGRETE JENSDATTER af Hem, som var blevet viet i Hem 1778. Herom har Hem kirkebog følgende notat: "1778 22. søndag efter Trinitatis: "Brudeviet LAUST SØRENSENS søn i Hem: SØREN til vævepiggen MARGRETHE JENSDATTER, som da sad til huse i Anders Olsens hus i Hem, efter forudgående trolovelse, som blev holdt i benævnte hus i Hem torsdag midt formiddag". MARGRETHE JENSDATTERS fødsel og død er ikke hidtil fundet. Hendes mand SØREN LAUESEN BACH, f. 1752, døde 1819, 67 år gammel som aftægtsmand i Hem. Som det fremgår af det lige anførte kirkebogsnotat hed hans fader LAUST SØRENSEN. Han døde i 1785, 62 år gammel (f. ca. 1723), og hans hustru, hvis navn var JOHANNE STEPHANSDATTER i 1793, 74 år gammel (f. ca. 1719). JOHANNE STEPHANSDATTER var således SØREN LAUESEN BACHS moder, og da SØREN blev døbt, var hans moders søster METTE STEPHANSDATTER (1724-1818) blandt hans faddere.

Går man længere tilbage i tiden, finder man for LAUST SØRENSENS vedkommende, at han var søn af SØREN POVELSEN, der blev begravet i Hem 1754, 3. juledag, 57 år gammel (f. 1697). Denne SØREN POVELSEN havde mindst 12 børn (deriblandt altså LAUST, f. 1723, som var søn af hans første hustru, hvis navn ikke er fundet, men som blev begravet 1.9.1741, 44 år gammel. I 1742 blev Søren Povelsen så gift igen med ANNE ANDERSDATTER fra Otting sogn, datter af Anders Mathiesen i Otting. Også SØREN POVELSENS fader kendes. Han hed POVEL THOMSEN og

---

² Bach-navnet stammer rimeligvis fra gården, Søren Lauesen beboede. Hans fader bærer det øjensynligt ikke. Og det forsvinder igen med sønnen JENS SØRENSEN, der ikke bærer det efter han er fraflyttet Hem sogn.

blev begravet i Hem 1733, Mikkelsdag 72 år gammel, hvilket vil sige, at hans fødselsår må have været 1661.

Med den ovennævnte JOHANNE STEPHANSDATTER (LAUST SØRENSENS hustru, d. 1793), forholder det sig efter alt at dømme således, at hun var datter af STEPHAN NIELSEN RESEN i dennes første ægteskab med N.N.. Tilnavnet RESEN tyder på, at STEPHAN NIELSEN stammede fra Resen sogn, og da antagelig det umiddelbart nord for Skive liggende Resen sogn. Jeg vil gætte på, at her er han blevet gift 1. gang, og at her er også i 1719 JOHANNE blevet født. Imidlertid findes der ingen kirkebøger for Resen sogn så langt tilbage i tiden. Og derfor vil det næppe være muligt at opklare, hvad hans første hustrus navn var, og heller ikke at dokumentere, at hun virkelig havde sit første hjem i Resen, eller at Johanne var født der. Hvad der med sikkerhed vides er, at han i 1725 blev gift med enken MAREN PEDERSDATTER, som da var i tjeneste hos Anders Coccis (Kochs) i Hem. Om STEPHAN NIELSEN RESEN hedder det i denne forbindelse, at han var "fra Volling" sogn. Hermed menes vel hans fødesogn eller det sogn, hvor han opholdt sig, da han blev gift 2. gang. Fra dette sogn havde parret også hentet deres forlovere (og der optræder ved denne lejlighed ikke mindre end 4-10 for hver af parterne). I Volling havde endelig også enken MAREN PEDERSDATTER 1. gang været gift, nemlig med Christen Jensen i Faarkrog, der døde 1723, 45 år og 7 måneder gammel. Men Volling kirkebog har ingen JOHANNE, der skulle være født i dette MAREN PEDERSDATTERS første ægteskab, og derfor må hun antages at have været STEPHAN NIELSENS datter af hans første ægteskab, hvor det nu end kan have været indgået³, - en datter som MAREN PEDERSDATTER blev stedmoder for, da hun i 1725 blev gift med STEPHAN NIELSEN. I 1737 blev ifølge Hem kirkebog "STEPHAN NIELSENS datter JOHANNE antaget til konfirmation". Året efter, 1738 døde STEPHAN NIELSEN RESEN, 66 år gammel (f. 1672). Hvornår MAREN PEDERSDATTER er død, har jeg ikke rede på, men hun levede i alt fald endnu i 1745, da kirkebogen meddeler, at STEPHAN RESENS enke i Hem har en datter: ANNE STEPHANSDATTER til konfirmation. Denne datter kan have været datter af STEPHAN NIELSEN i ægteskabet med MAREN PEDERSDATTER. En anden datter: INGER STEPHANSDATTER (konfirmeret i 1746), som døde af blodgang i 1766, 37 år gammel (og altså f. 1729) var det med sikkerhed.

Skematisk kunne man forsøge følgende opstilling af slægtsforholdene:

---

³ JOHANNE findes ikke i Volling kirkebog som datter af STEPHAN NIELSEN, hvilket kunne tale for, at hun evt. kan være født i Resen sogn.

STEPHAN NIELSEN RESEN
gift 1. gang med N.N. RESEN
børn:
JOHANNE (f. 1719)
OLE (f. 1722)
METTE (f.1724)

MAREN PEDERSDATTER
gift 1. gang 1719 med
CHRISTEN JENSEN, Faarkrog, Volling sogn
børn:
METTE (f. 1719)
METTE (F.1721)

STEPHAN NIELSEN RESEN
gift 2. gang i 1725 med
MAREN PEDERSDATTER
børn:
ANNE
INGER (f. 1729, d. 1766)

Mulige forældre til MAREN PEDERSDATTER: PEDER PEDERSEN, gift 1701 i Volling kirke med ANNE JENSDATTER (jfr. at MAREN PEDERSDATTER kalder en datter ANNE)

MAREN NIELSDATTERS (JENS SØRENSENS HUSTRUS) FORSLÆGT

Som ovenfor omtalt blev JENS SØRENSEN (BACH) i 1818 gift med MAREN NIELSDATTER. Hun blev født i 1796 som datter af gårdmand NIELS HANSEN KJERSGAARD og ELSE MADSDATTER af Krarup (sydligt i Hem sogn). I Volling kirkebog kan man læse om deres trolovelse i 1792. Det nævns i den forbindelse, at NIELS HANSEN KJERSGAARD var fra Bustrup og som forlover for ham anføres Matthis Skov, der på den tid var ejer af Bustrup, en hovedgård der ligger på sogneskellet mellem Lem og Ramsing sogne. Bustrup ejedes omkring 1500 af Tyge Krabbe, rigsmarsk og lensmand på Helsingborg og omfattede da 55 gårde, hvoraf de 38 lå i Rødding herred i Salling (Nu er hovedbygningen købt af Tvindskolerne). Det er ikke hidtil lykkedes at fastslå, hvor NIELS HANSEN KJERSGAARD var født. Hans døde i Krarup i 1831, 72 år gammel og skulle være født i 1759. At han var fra Bustrup, og at Mathis Skov var hans forlover kan ikke betyde, at han var en slægtning af Mathis Skov, men vel mest sandsynligt, at han under en eller anden form en tid har været i dennes tjeneste, eller måske er født på en af Bustrups fæstegårde. En af de muligheder, der må regnes med er nok, at hans fødesogn kan have været Krejbjerg sogn. Men desværre er skriften i Krejbjerg kirkebog, hvad årene omkring 1759 angår, så udvisket, at den faktisk er ulæselig.

Hans hustru (MAREN NIELSDATTERS moder): hed altså ELSE MADSDATTER og stammede fra gården Refsgaard i Volling sogn, hvor hun blev født i 1768 som datter af MADS LYDERSEN i hans andet ægteskab med MAREN CHRISTENSDATTER. ELSE MADSDATTER døde i 1846, 78 år gammel.

MADS LYDERSEN var søn af LYDER MADSEN af Refsgaard, som døde 1765, 63 år gammel (f. 1702) og denne LYDER MADSEN var igen søn af en MADS LYDERSEN, der må være født ca. 1676,

eftersom han døde i 1748, 76 år gammel. Også nogle af husmødrene på gården fra 1. halvdel af 1700-tallet kendes. Således var MADS LYDERSEN, der døde i 1748 gift med ANNE JOHANSDATTER, død 1751, 83 år gammel (f. 1668). Og sønnen LYDER MADSEN (d. 1765) blev i 1733 gift med MAREN JAKOBSDATTER af Brøndum sogn (i det sydlige Salling). Hun var født 1714 som datter af JAKOB PEDERSEN og MAREN MOGENSDATTER i Brøndum sogn.

Refsgaard i Volling sogn hørte til de større gårde i Salling og var en gammel gård, der nævnes så tidligt som 1579-80, da den beboedes af Peder Nielsen Skriver. Den kaldtes i den ældste tid også Ræfskofuit og ejedes og dreves i 1677 af Sylvester Christoffersen, fuldmægtig på Villestrup; han boede dog ikke på gården, som vel har haft fæstere. Og med 1677 nærmer vi os åbenbart den tid, da Lydersen-familien rykker ind på gården. I 1700-tallet boede der to fæstere på gården (Mads Lydersen den første, efterfulgt af Lyder Madsen, hørte til den ene af fæsterfamilierne). Den anden fæster hed i en lang årrække i 1700-tallet: Peder Madsen. Sammen med denne Peder Madsen, Refsgaard, købte Lyder Madsens søn: Mads Lydersen i 1769 gården til selveje. Kort efter 1800 er det sidstnævnte Mads Lydersens søn: Anders Madsen, der er medejer af gården. Men i 1808 deles den så mellem de to slægter i 1) Refsgaard og 2) Øster Refsgaard. Den første af disse gårde skal stadig være i slægten Refsgaards besiddelse.

MADS LYDERSEN (den andens) 2. hustru: MAREN CHRISTENSDATTER (moder til NIELS HANSEN KJERSGAARDS hustru ELSE MADSDATTER) synes at have været fra Ballinggaard i Balling sogn, datter af CHRISTEN PEDERSEN, Ballinggaard og INGER MADSDATTER af Sønder Balling, der blev viet i Balling kirke 1742.

Men med hensyn til disse sidstes forslægt, så vidt jeg mener at have kunnet efterspore den, skal jeg for overskuelighedens skyld indskrænke mig til vedlagte skematiske opstilling.

OM NIELS HANSEN KJERGAARDS HERKOMST

Det har vist sig forbundet med betydelige vanskeligheder at finde frem til NIELS HANSEN KJERGAARDS (gift med ELSE MADSDATTER) oprindelse. Og et resultat er da heller ikke hidtil nået. Dog skal der nedenfor antydes et spor, som det måske vil være lønnende at tage op og følge videre.

I NIELS HANSEN KJERGAARDS ægteskab med ELSE MADSDATTER var der fire børn, født før 1801, nemlig ifølge folketællingen:

HANS, 8 år (opkaldt efter farfaderen)

MAREN, 5 år (opkaldt efter mormoderen)

MADS, 2 år (opkaldt efter morfaderen)

ANNE, 1 år (muligvis opkaldt efter farmoderen)

Da den førstefødte: HANS blev døbt, havde han som gudmoder CHRISTEN PEDERSENS hustru af Ø. Hegnet (Ø. Hegnet, beliggende i Thise sogn i Salling Nørre herred). Denne gårds husstand omfattede ved folketællingen 1787 følgende medlemmer:

CHRISTEN PEDERSEN, som da var 42 år og gift 2. gang, sognefoged m.m.; hans hustru ANNE HANSDATTER, 46 år, gift 1. gang, 2 børn af 1. ægteskab + 6 af sidste ægteskab, endelig 5 tjenestefolk, hvoraf en benævnes skolemester. Man har altså åbenbart haft huslærer til børnene.

At ovennævnte ANNE HANSDATTER får det hverv at bære NIELS HANSEN KJERGAARDS og ELSE MADSDATTERS førstefødte barn, som får navnet HANS, er næppe tilfældigt. Det er umiddelbart nærliggende at antage, at ANNE HANSDATTER har været søster til NIELS HANSEN KJERGAARD, og at når hun bedes om at være gudmoder ved denne lejlighed hænger det sammen med, at drengen, der skulle døbes, skulde opnævnes efter hendes og NIELS HANSENS fælles fader. Noget kunne tyde på, at begge disse to har haft familietilknytning til Krejbjerg i Salling. Kirkebogen for dette sogn synes blandt de konfirmerede i sidste halvdel af 1770'erne at have en NIELS HANSEN, som nok kunne være identisk med NIELS HANSEN KJERGAARD, født 1758-59. Dog har det ikke kunnet fastslås, om det forholder sig således, da skriften i kirkebogens døbsregister for netop disse års vedkommende er så udvisket, at den nu er komplet ulæselig. NIELS HANSENS eventuelle søster skulle jo efter folketællingen 1787 i Thise være født i 1741, men Krejbjerg kirkebog synes ikke at have nogen ANNE HANSDATTER, født dette år. Dog kunne dette skyldes en fejllæsning af hendes alder i 1787, således at der skal læses 40 år i stedet for 46 (Et nul kan undertiden skrives sådan, at det kommer til at ligne et 6-tal). Og det forhold, at hendes yngste barn i 1787 er 1 år kunne vel tale for, at der virkelig skal læses 40 i stedet for 46, eftersom det er mere sandsynligt, at ANNE HANSDATTER har fået et barn som 39-årig end som 45-årig. Så det var vel værd at undersøge, om Krejbjerg kirkebog blandt de fødte i 1747 måske skulle have en ANNA HANSDATTER. I 1787 var hendes og CHRISTEN PEDERSENS ældste barn, sønnen Hans, 12 år, hvilket lader formode, at de senest er blevet gift ca. 1774. Har deres vielse fundet sted i Krejbjerg sogn? Også dette måtte kirkebogen for dette sogn kunne fortælle.

BEDSTEFAR I HERNING: MADS HOLFLOD OVERGAARD OG HANS SLÆGT

MADS HOLFLOD ANDERSEN blev født 5.3.1865 og hjemmedøbt 30.3 i "Overgaard" på Holflod Mark, Nøvling sogn. Som faddere nævner Nøvling kirkebog: husmand Svenning Hansens hustru: Ane, der bar barnet, og pigen Else Jensen, som stod hos. Og som mandfaddere: husmand Svenning Hansen, gårdmand Peder Holflod og aftægtsmand Anders Holflod, alle af Nøvling. Det drejede sig i overvejende grad om nær familie. Den sidste i fadderrækken: Anders Holflod, aftægtsmand, må have været barnets farfar, den ældste i den lille flok. Gårdmand Peder Holflod var dets farbror, der havde overtaget faderens fødehjem: Holflod. Pigen Else Jensen, der stod hos, har formodentlig også været af familien, selv om jeg ikke er i stand til nærmere at placere hende i den. Gudmoderen: Ane, gift med husmand Svenning Hansen (der vistnok boede på Skibild Mark i Nøvling sogn) har uden tvivl været datter af en anden af barnets farbrødre, nemlig Mads Andersen, husmand på Skibild Mark, død 1855, og altså kusine til det. Efter denne farbror har bedstefar åbenbart fået sit fornavn: Mads.

Det oprindelige efternavn: Andersen fik han senere, ligesom sine brødre, ved bevilling af 19.4.1905 ændret til OVERGAARD (navnet på barndomshjemmet), så han derefter førte navnet: MADS HOLFLOD OVERGAARD. Hvad der tilskyndede brødrene til at søge navneforandring var, at de folk imellem ofte blev kaldt ved fødegårdens navn. Især synes broderen NIELS i daglig omtale at have gået under navnet: Niels Overgaard, og det var da også, efter hvad bedstefar fortalte, ham der tog initiativet til at søge om tilladelse til at benytte "Overgaard" som slægtsnavn.

I anledning af guldbrylluppet i 1936 skrev museumsdirektør H. P. Hansen, Herning, under overskriften "Den gamle snedker. Guldbrylluppet i Herning" et stykke til "Herning Folkeblad", som her for størstedelens vedkommende skal citeres:

"Den gamle snedker MADS OVERGAARD (Silkeborgvej 24), der den 11. ds. (11.6.) kan holde guldbryllup, er født i "Overgaard", Nøvling sogn. Fra 1876 til 79 kom han i snedkerlære hos Niels Chr. Ormstrup i Vildbjerg, ham, der blev glarmester i Herning. Det var næsten udelukkende møbler man lavede der. Om sommeren arbejdede man fra kl. 6 morgen til kl. 8 aften. Det sidste år fik Mads 100 kr. i løn; men der var noget, der hed fyraftensarbejde, og der kunne han stå og tjene en lille skilling ved at lave træstole – han fik 2 kr. for hvert halve dusin, han lavede! I sommeren 1880 kom Mads til brødrene Jens og Chr. Dahl Knudsen i Timring, og der var han i to år som forbundter (i lære). Ugelønnen var det første år 6 kr. og det sidste 7,50 kr. Det var tømmerhåndværket han nu lærte. De var 5 mand og havde meget arbejde. Cykler var endnu ukendt, og det var mærkeligt nok ikke skik, at manden, der skulle bygge, hentede håndværkerne pr. vogn. De måtte gå og slæbe på deres værktøj, der kunne veje ca. 60 pund. I Aaby og Aulum huggede de et stuehus og et fløjhus, og derfra gik de over til Abildtrup i Vorgod. De begyndte at arbejde kl. 5 om morgenen og hængte i til kl. 8 ½ aften. I vore dage får man som bekendt brædderne, savede, høvlede og pløjede, som man ønsker, men i Mads' ungdom måtte snedkerne selv stå og save brædderne ud af tømmeret ved hjælp af en remmesav. Et par lærlinge kunne skære et 10 alens 7" bræt ud på en time, og det var strengt arbejde. Skulle en bjælke skæres igennem på langs, blev den lagt op på et stillads, så stod der en mand ovenpå og trak i skødsaven, mens en anden stod under og trak ned. Var vinden imod, fik man let savsmuld i øjnene og det var mindre behageligt. I 1882 arbejde Mads hos Jens Ormstrup i Vildbjerg, en

sommer var han hos Terman Nielsen i Sinding og en anden hos Peder Nybro i Nøvling. Medens han var hos sidstnævnte, gik de engang kl. 3 om natten over til Anders i Nr. Hauge, hvor de skulle hugge et hus. Anders, der var fader til Anders Peter Andersen, var en prægtig mand, og alt gik så præcist der. En middag havde håndværkerne sovet lidt for længe, og da de kom ind, stod kaffen på bordet. Mesteren gav en undskyldning, men Anders svarede: "En down fåsower sæ et – o de gyr en dowle hæjer ett". Han mente vel, at det kunne være lige meget, om den dovne var oppe, eller han sov – den dueilige (dowle) skulle nok indhente det forsømte, hvis han en enkelt gang sov for længe. I 1884 rejste Mads Overgaard til København som soldat, og da overværede han få uger efter, at han var kommet derind, Christianborgs brand. Enkelte københavnere råbte hurra, men der var dog flere, der græd ved synet af branden. Ilden opstod ved 10-tiden, og kl. 12 sprængte man porten mellem slottet og Thorvaldsens museum, for at redde det sidste. Efter han var kommet hjem i 1885, arbejdede han en tid hos Hans Chr. Jepsen, ham, der siden kom til "æ Dal" ved Herning, og i oktober samme år, lejede han et par værelser hos Anders Lyngholm ved Gjellerup kirke. Næste forår fik han bygget på en parcel, han købte af Anders, og hjemmet blev færdigt, til han skulle holde bryllup 11.6.1886. (Huset eksisterede endnu i 1981).

Huset på Silkeborgvej nr.24 i Herning, som Mads Overgaard byggede, stod færdigt til hans bryllup med Ane Catrine Bendtsen 11.6.1886 (Foto: Tage W. Nielsen, 1981).

I dette hjem levede parret et lykkeligt liv; de var glade ved arbejdet, glade ved deres flinke folk, hvoriblandt der blev adskillige dygtige og bekendte snedkere. Niels Overgaard i "Vejely", Mads' broder, var den første lærling de havde; af andre bekendte mænd kan nævnes L. Bundgaard, der siden blev repræsentant for A/S Junget; Peder Birk i Hammerum; Peder Knudsen i sunds m.fl. Efter at have virket i Gjellerup i 35 år flyttede de til Herning".

Til H. P. Hansens biografi kan føjes, at Mads Overgaard, mens han boede i Gjellerup, en del år var bygningsagkyndig for provstiuvalget og i den egenskab deltog i kirke- og præstegårdssyn. Efter flytningen til Herning arbejdede han en række år på sin broders, Niels Overgaards værksted. Et af hans arbejder: et lille skrivebord i egetræ, gik i arv til mig og gjorde god tjeneste gennem studieårene i København, på Lollands Højskole og i hjælpepræsteåret i Kaas. Et andet arvestykke er stueuret, hvis kasse ligeledes er Mads Overgaards værk. Han døde i sit hjem på Silkeborgvej i Herning 26.9.1941.

MADS OVERGAARDS SØSKENDE:

1. ANDERS HOLFLOD ANDERSEN, f.5.1.1859; d. 1881, ugift.

Som alle de efterfølgende søskende var han født i "Overgaard" på Holflod Mark, Nøvling sogn.

2. IVER MERRILD ANDERSEN, f.31.3.1862, død 1917, 55 år gammel (tog sit eget liv) på Overgaard, Nøvling sogn. Overtog "Overgaard" efter forældrene. Gift 28.4.1904 med Mariane Andersen, datter af gårdejer Christen Andersen Meldgaard, Rødding, Vildbjerg sogn og hustru Enne Marie, født Jensen. Hustruen drev gården videre og overlevede ham i mange år. Hun døde 13.6.1949 på Overgaard, Holflod Mark, Nøvling sogn.

Børn:

Kristian Overgaard, født 16.12.1905, død 16.4.1923 .

Else Marie Kristine Overgaard, født 30.1.1909.

Ene Marie Olga Overgaard, født 7.1.1911, død 13.6.1983 i Nøvling.

Alfred Overgaard, landmand, født 21.11.1914, død 23.12.1969 i Nøvling.

"Overgaard" er gået ud af slægtens eje.

3. JENS MØLLER ANDERSEN, f.7.3.1864.

Købmand i Ljørring, senere ejendomshandler i Herning. Gift med Karen Stensbjerg, der døde 1931.

Børn:

Chr. Overgaard, lærer, Herning.

Anna Overgaard, lærerinde, Snejbjerg.

4. NIELS BUNDSGAARD ANDERSEN

Indehaver af "Vestergades Liste og Maskinsnedkeri", Herning. En tid medlem af Herning byråd. Gift med Karoline Veje, datter af sognefoged Jens Veje, Herning. Bopæl: "Vejely" i Hernings vestlige udkant.

Plejesønner:

Holger og Carl Hoel (den sidste "Wienerbarn").

Søster Agnes tjente en tid i hjemmet i "Vejely".

I bogen "De gamle fortalte (II, 245) skriver H. P. Hansen: "Sidst i 1890'erne fik bestyrer Nielsen på børnehjemmet og Niels Overgaard i "Vejely" oprettet en husflidsskole. Niels Overgaard byggede lokaler, og han blev primus motor" (havde hvervet som husflidslærer).

Niels Overgaard tilsluttede sig Herning Valgmenighed. Han døde i 1940; Karoline Veje i 1939.

5. LARS PUGDAL ANDERSEN, f.26.2.1878

Gift med Frandsine Karoline Pedersen, datter af P. Skole i Lind, Rind sogn, f.1876, d. 1955 i Lind. Lars Overgaard var tømrer af uddannelse. Han blev repræsentant i Ringkøbing amt for Husmandskreditforeningen, senere kreditforeningsdirektør. Mor tjente i sin ungdom en tid i hjemmet i Lind – en tid, der stod i en særlig glans for hende. Blandt hendes efterladte breve var også et fra Frandsine til hende (nu tilbagegivet til familien).

Børn:

Sigvald Overgaard, f. 1900 i København.

Kristiane, gift med mejeribestyrer Chr. Thuesen i Los Olivos, Argentina.

Marianne, gymnastiklærer på Rønshoved Højskole. Omkom ved en færdselsulykke i Rønshoved 1975. I forbindelse med dødsfaldet skrev avisen følgende om hende: "Højskolelærer Marianne Overgaard, Rønshoved Højskole, blev forleden dræbt ved en trafikulykke i Rønshoved, da hun ville gå over vejen.

Marianne Overgaard blev 70 år, og har de sidste 29 år haft sit virke på Rønshoved Højskole, hvorfra hun skulle have været pensioneret i næste uge. Hun ar født i Lind ved Herning som den ældste af ni søskende. Da moderen døde ret tidligt, blev det Marianne Overgaards første store livsopgave at være mor for otte yngre søskende. En opgave som var med til at præge hende for resten af livet, hvor troskab, kærlighed, flid og omsorg for andre var hendes kendetegn.

Faderens faglige arbejde som kreditforeningsdirektør og nære forbindelse med højskole og grundtvigske kredse fik også indflydelse på hende, og det var helt naturligt at hun senere kom på Snoghøj Gymnastikhøjskole, i den tid Jørgine Abildgaard og Anne Krogh ledede skolen. Her var gymnastik ikke blot legemsøvelser, men også et spørgsmål om holdning, og også dette kom til at præge Marianne Overgaard.

En del år ledede hun gymnastik og ungdomsarbejde forskellige steder og i 1946 blev hun ansat på Rønshoved Højskole som lærer i gymnastik, håndarbejde og vævning.

Marianne Overgaard var afholdt af alle elever på skolen og af de tusinder, der gennem årene har været til Grænselandsstævne på skolen.

Hun overlever af sine søskende. Brødrene Christian og Holger er bosat i Gråsten. *Agnes Marie*, gift med revisor Ernst Boisen. Nu vistnok bosat i Rønshoved.

Kristian Peder, gift med Zita Rasmussen. Bopæl: Skovvej 5, Gråsten. Siden 1951 selvstændig tømrermester i Gråsten. Deltog aktivt i modstandsbevægelsen som medlem af gruppen "Skovtroldene" i Grib Skov.

Peder Skole, gift 1.6.1946 med Inger Skjolden Gresvig, Oslo. Snedkersvend, arkitekt 1937. Knyttet til Arkitektskolen i København; en årrække medlem af bestyrelsen for Akademisk Arkitektforening. Medlem af modstandsbevægelsen, tilsluttet Grib Skov.

Else Marie, gift med Knud Børge Petersen. Begge tandlæger, bosat i København.

Holger, gift med Marie Sofie Hansen. Bopæl: Fredensgade 2, Gråsten. Udlært som maskinsnedker hos Niels Overgaard, Herning. En tid medlem af Gråsten sogneråd og formand for Ligningskommissionen. Død i Gråsten 1979.

Harald, gift med Kirsten Marie Petersen. Bopæl: Kolding. Siden 1947 arkitekt ved Forsvarets Bygningstjeneste.

6. METTE KIRSTINE HOLFLOD ANDERSEN, f. 8.4.1857

Opkaldt efter sin farmoder. Gift med P. Bækgaard = Peder Christian Jensen. Hun død i Herning.

Børn:

Maren, gift med Jens Sejersen, Rind

Kristine, gift med Valdemar Nørgaard, der havde en landejendom lige vest for Herning, hvor jeg mindes at have besøgt dem.

Mine, gift med mejeribestyrer Hansen, Agerskov, Sønderjylland.

7. MAREN MERRILD ANDERSEN, f. 8.3.1866, gift med gårdejer Niels Stensbjerg i Sinding.

Børn:

Christiane

Marie

Agnes

8. BOTHILDE

Gift med gårdejer Niels Merrild.

Børn:

Christian Overgaard Merrild, købmand i Viborg.

Margrethe, gift med gårdejer Th. Lysgaard, Skibbild.

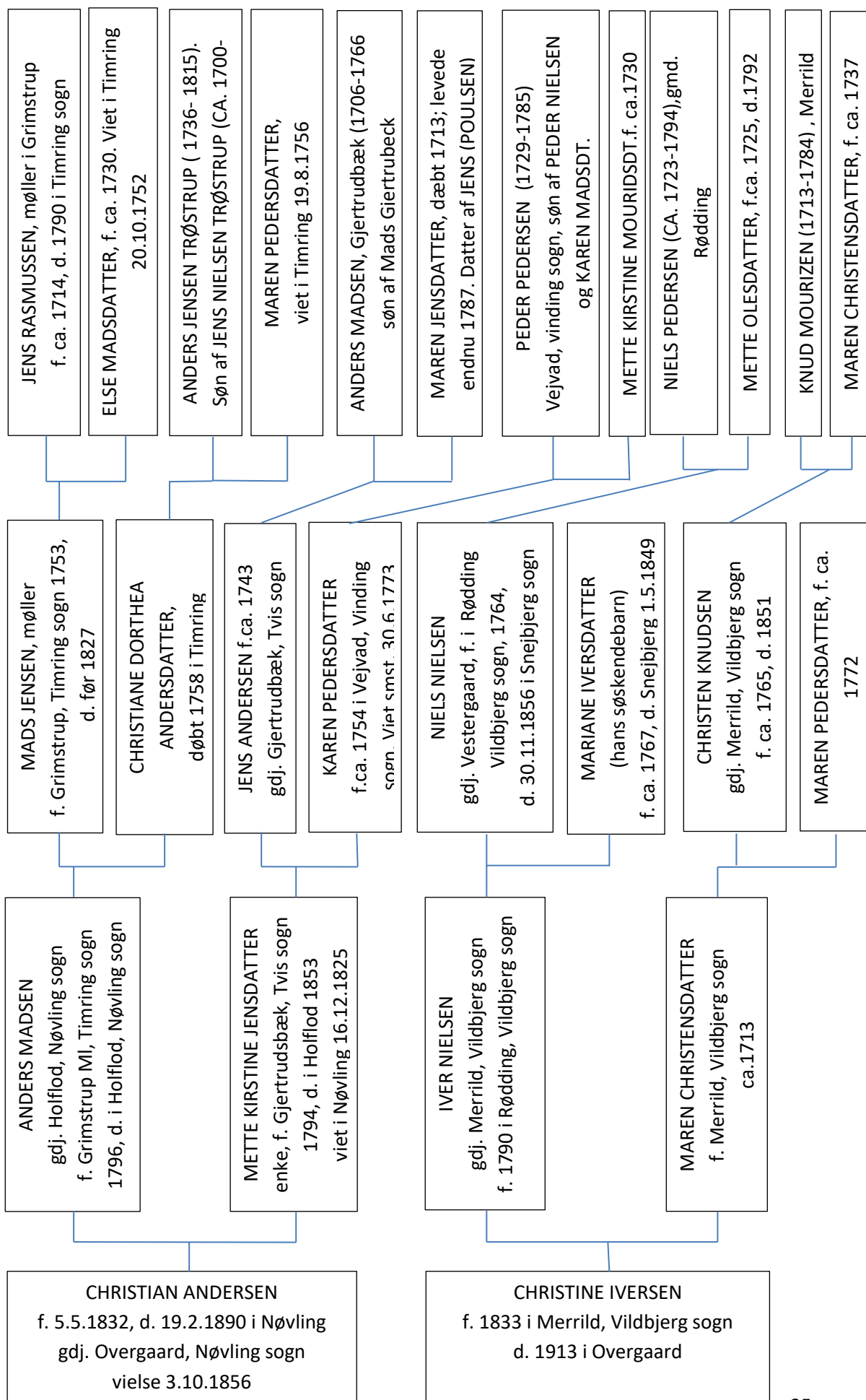
Aksel Fløe Merrild
Kirstine Else Marie

9. ELSE MARIE, f. 31.8.1877, d. 19.1.1907

Død af brystsyge, begravet på Nøvling Kirkegaard. Ifølge Konrad Understrup i bogen: Timring sogn, var hun fra 1.11.1901 til 30.4.1903 lærerinde i Birkmose skole, Timring sogn og søgte derefter ind på Nissum Seminarium. Hun havde været på Børkop Højskole.

10. MARIE CHARLOTTE

Død i 13-års alderen. Sandsynligvis blev mor opkaldt efter denne faster, der kan tænkes at være død ikke længe før mors fødsel i 1887. Hendes data er ikke fundet i Nøvling kirkebog.

MADS HOLFLOD ANDERSENS FORÆLDRE

MADS OVERGAARD var søn af CHRISTIAN ANDERSEN, gårdejer "Overgaard" i Nøvling sogn og sognefoged og CHRISTINE IVERSEN fra Merrild i Vildbjerg sogn. De blev viet i Vildbjerg kirke 3.10.1856. Deres forslægter bliver omtalt efterfølgende.

GÅRDEN "OVERGAARD"

Overgaard, Nøvling sogn (Foto: Tage W. Nielsen, 1981)

I Chr. Merrild Lundbys lille hefte: "Merrild-slægtens grene" har en af den store børneflokk fra "Overgaard" (Jeg gætter på, at det er Niels Overgaard) fortalt følgende: "Overgaard" var et hedeareal fra "Holflod" og ægteparret (Christian Andersen og Christine Iversen) begyndte som nybyggere. Gården ligger lidt højere end Chr. Andersens fødehjem "Holflod", deraf navnet, som nu er slægtsnavn for alle børnene. Der blev kun bygget få fag hus til at begynde med, men efterhånden som mergling og opdyrkning skred frem, blev der bygget nogle fag til, og det kunne tydeligt skelnes, hvor ofte det var sket, da der for hvert nyt stykke sluttedes med et skråtstående gavbspær, som blev stående ved næste tilbygning. Samtlige bygninger var til sidst en lukket firelænget gård med en port og en smøge mod øst.

I 1915 slog lynet ned, og hele gården brændte. Ved sådan en brand forsvinder mange minderige ting, men et smukt, gammelt stueur, som børnene holdt meget af, blev dog reddet og hænger nu i dagligstuen i det nye stuehus.

I Konrad Understrups bog om Nøvling sogn (1923) siges det, at gården blev bygget om ved 1860, og det oplyses at der hørte ca. 60 tdr. land til. Den betegnes som en ret god gård. I sommeren 1981 blev der lejlighed til at aflægge et besøg på "Overgaard", som jeg sidst havde

gæstet i slutningen af 20'erne eller i begyndelsen af 30'erne sammen med bedsteforældrene i Herning. Gården var nu kommet på fremmede hænder; men den nye ejer og hans kone bød gæstfrit indenfor og fremviste stuerne, der endnu til dels havde samme omrids, som de fik ved branden i 1915. Således var en karnap i havestuen bevaret og ligeledes en dagligstue ud til gården med faste bænke langs de 3 af væggene. Også et stykke inventar: et skab, der mentes at være kommet til gården med Iver Overgaards hustru, Mariane Meldgaard fra Rødding, var i behold; det var blevet restaureret og havde nu sin plads i havestuen. Stueuret var, efter hvad den nuværende ejer formodede, efter branden blevet genopbygget af et af børnene fra det gamle "Overgaard" (der var jo flere håndværkere blandt dem). Han betegnede genopbygningen som godt og solidt håndværk; en del af de oprindelige vinduer sad stadig i huset. Til gården hørte nu ca. 90 tdr. land, hvoraf vistnok de 30 tdr. land udgjorde halvdelen af en plantage, der ligger mellem "Overgaard" og gården "Holflod" (som ejer den anden halvdel af den). En vej der fører gennem denne plantage, forbinder de to gårde med hinanden.

CHRISTIAN ANDERSEN OG HANS FORSLÆGT

*Christine, født Iversen (1833-1913) og Christian Andersen (1832-1890).
(Fra bogen: Merrild Lundby, Chr.: Merrild-Slægtens grene. Roskilde, Wagtberg Hansen, 1933.
Side 84).*

Om sognefoged CHRISTIAN ANDERSEN (MADS OVERGAARDS fader) hedder det i heftet: "Merrild-slægtens grene" at, han var ikke en mand, der brugte mange overflødige ord, men hans ord havde vægt. Når han fik spændt for og skulle køre bort med hustru og børn, sagde han

ganske stille "Så i guds navn". Det var en kort, men fyndig prædiken, som børnene huskede, og som for mange hedebeder var mere end en talemåde – som i Overgaard. Han var en klog mand, der havde let ved at følge med i alt nyt, og meddelte gerne børnene det.

Når han fortalte historier, var børnene lutter øre, især når han fortalte om "gamle Bodil". Hun var en tiggerske og kom en aften ind hos Iver Merrild i Øster Merrild (Christian Andersens svigerfader) og bad om at måtte sove der om natten. Da alle senge var optaget, var hun tilfreds med at sidde og sove i en lænestol ved siden af bilægger-kakkelovnen. Ved midnatstid vækkedes Iver Merrild og hans hustru, ved at Bodil opslog en skraldende latter. Da de spurgte hende om, hvad dette skulle betyde, fortalte hun, at hun i dagens løb havde været i gården "Bredkjær" og bedt om lidt mælk. De nægtede at give hende noget. "Men nu ligger alle deres hylder, mælkefade og mælk på gulvet – nu kan de have det", fjede hun til. Der blev stor forbavselse. Mon hun kunne hekse, eller måske havde hun fået en skælm til at udføre dette hærværk i nattens løb? Iver Merrild sadlede nu sin grå, rapfodede ridehest og red i fuld fart til "Bredkjær", og ganske rigtigt gik folkene der og formelig vadede i mælk og samlede resterne op. Stille og hyggeligt kunne der blive i en sådan dagligstue, når en far eller mor fortalte sådanne oplevelser og gamle sagn".

CHRISTIAN ANDERSEN blev født 5.9.1832 og døde i 1890. Der eksisterer endnu et "minde", som blev trykt i anledning af hans begravelse. Det er uden originalitet, som den slags vel ofte var. Hans fødehjem var gården "Holflod" i Nøvling sogn,

Sognefoged Christian Andersens og hustrus gravsted på Nøvling gl. kirkegård (Foto: Gravsten.dk).

GÅRDEN HOLFLOD

I bogen om Nøvling sogn skiver Konrad Understrup, at "Holflod" sikkert er navnets rette form, Danske Atlas har "Hulflod", og først i nyere tid har man skrevet "Holtflod". Navnet er sammensat af hul og flo(d), der på jysk bruges i betydningen: pyt, vandhul, især om steder i hede og klit, hvor der om vinteren står vand. Ifølge Understrup svarer navnet godt til gårdens beliggenhed i landskabet. "Holflod" ligger godt nok lavt under en bakke, og nedenfor har, før der blev udgrøftet, været et morads med væld og vandhuller. Gården ligger ejendommeligt og tager sig især godt ud fra Faldbjerg nord for gården. Den ligger i sydenden af en stor kløft i jordsmonnet, som fortsætter nordpå". Til Understrups beskrivelse kan føjes "at gården ligger nær den gamle, nu nedrevne Nøvling kirke. Den gamle kirkes beliggenhed er markeret ved hække, der er plantet der, hvor de gamle mure stod. Uden om ligger den nu meget tilgroede kirkegård med gravsteder og enkelte gravsten, også over medlemmer af slægten i "Holflod". "Hulflod" nævnes 20.3.1532. Det er den dag, der sættes markskel mellem Næstholt og naboerne. Som en af de tilstedeværende nævnes "Erick Polsen i Hwolfloft". 1728 befandt Holflod at være i fuld drift med forsvarlige bygninger og tilstrækkelig besætning. De to fæstebønder, som begge hed Jens Pedersen, men skelnedes fra hinanden ved tilføjelserne: Østergaard og Vestergaard, fremviste deres kvitteringsbøger, hvoraf sås, at de havde betalt to års landgilde til den daværende sidste ejer af navnet: Blik (på Risgaard i Timring sogn). Forhen i 1668 hørte gården under Sindinggaard. Den ansattes da i matriklen til 4½ tdr. hartkorn, og fæsteren hed Christen Nielsen. Folk i gården kaldtes i gammel tid: Flod eller Floue. Det stuehus, der stod, da K. Understrup i 1923 skrev om gården, var opført i 1832 i CHRISTIAN ANDERSENS fødselsår.

Holflod (Foto: Tage W. Nielsen, 1981)

CHRISTIAN ANDERSENS HELSØSKENDE

1. PEDER HOLFLOD ANDERSEN, f. 26.11.1825, d. 20.5.1885. Gift med Birgitte Andersdatter fra Bækgaard i Nøvling sogn, f. 1821. Hun levede endnu i 1923, 91 år gammel og sognets ældste.
Gården blev delt mellem denne Peder og broderen Christian, således at Peder fik Holflod og Christian den del af "Holflods" tilliggende, hvorpå han byggede "Overgaard". Efter Peder Holflod Andersens død, 59 år gammel, gik "Holflod" over til hans søn: Anders Møller, der i 1923 havde haft gården i mere end en menneskealder. Nu er den gået ud af slægtens besiddelse.
2. MADS ANDERSEN, f. 26.9.1827, død 22.11.1855. Han blev husmand på Skibbild Mark, g efter ham blev øjensynligt bedstefader: MADS OVERGAARD opkaldt
3. KIRSTEN NYBOE ANDERSEN
4. NIELS CARL ANDERSEN, f. 3.12.1837. Efter denne farbroder må bedstefars broder: Niels Carl Bundgaard Overgaard antages at være opkaldt. Er det rigtigt, kunne man gætte på, at Bundgaard har været navnet på den gård, som ovennævnte Niels Carl Andersen har beboet.

CHRISTIAN ANDERSENS FORÆLDRE

Deres navne var ANDERS MADSEN og METTE KIRSTINE JENSDATTER. Om dem står der at læse i kirkebogen for Nøvling: 11.12.1825 viedes i Nøvling kirke ungkarl ANDERS MADSEN, 28 år, i Grimstrup Mølle og enken METTE KIRSTINE JENSDATTER i Holflod. Og som deres forlovere nævnes gårdmand, møller Jens Madsen i Grimstrup Mølle og Peder Jensen i Lysgaard.

Som det fremgår af dette notat, var METTE KIRSTINE enke, da hun blev gift med ANDERS MADSEN. Hendes første mand var Peder Dynesen i Holflod, med ham (i hans 2. ægteskab) fik hun sønnerne: Dynes og Jens.

METTE KIRSTINE JENSDATTER var altså blevet gift ind på Holflod, og det samme blev nu, gennem hendes 2. ægteskab: ANDERS MADSEN, med hvem hun blev moder til bl.a. CHRISTIAN ANDERSEN, og dermed stammoder til "Overgårderne".

"Holflod" kan således ikke i egentlig forstand kaldes slægtsgård for Overgaard-familien. Man må nøjes med at betegne den som den gård, hvor – set fra Overgaardenes synspunkt – to slægter, som ikke oprindeligt hørte hjemme her, forenedes i METTE KIRSTINE JENSDATTERS andet ægteskab med ANDERS MADSEN. Ligesom han kom ude fra, fra Grimstrup Mølle i Timring sogn, var også hun kommet ude fra, da hun første gang blev gift med enkemanden Peder Dynesen i Holflod.

I det følgende skal nu først omtales ANDERS MADSENS herkomst og derefter METTE KIRSTINE JENSDATTERS herkomst.

ANDERS MADSENS HERKOMST

ANDERS MADSEN eller ANDERS MØLLER, som man også kaldte ham, fordi han var søn fra Grimstrup Mølle, døde som aftægtsmand i Holflod 1874, 77 år gammel. Ifølge Konrad

Understrup, i bogen om Nøvling sogn, skal han have været en dygtig og livlig mand. Som aftægtsmand boede han i den nordre ende af østerhuset. Børnene i gården kunne lide, når han om aftenen kom derind og bandt sin hose, som alle folk gjorde dengang, og fortalte historier. K. Understrup har bevaret følgende lille fortælling om ANDERS FLOUE (Flod), et andet navn, han gik under, jævnsides med: Anders Møller, fordi man fra gammel tid kaldte beboerne i Holflod for "Flod". "I Holflod kørte man jo til Sinding Mølle, men Anders i Holflod tog ofte rug med og fik malet i Vegem mølle, når han kørte til Holstebro. Så var det vel i høstens tid, og han kunne ikke få tid til at køre til Holstebro, og Anders kommer da med møllekorn til Sinding mølle. Det var da madam Stausbøl havde møllen. Hun siger så, at det var endda længe siden, man havde set ham, "Ja", sagde Anders, "de war længg siden, vi ett fæ kurren (uden) 12 kjan i 13 stækker hæer, så kind vi da osse edd et hiel!". Det hjalp. Siden blev rugen ordentlig malet".

GRIMSTRUP MØLLE

Grimstrup Mølle (Foto: Tage W. Nielsen, 1981).

Som møllersøn fra Grimstrup mølle, vidste Anders Madsen jo nok, hvordan det skulle gøres. Om denne mølle skriver K. Understrup i sin bog om Timring sogn (1929): "Møllegården ligger ku få favne sydøst for Grimstrup (Timring sogn) og godt i læ for denne gårds have. Møllen ligger lavt, som vandmøller gør det. Mølledammen er mindst 2 tdr. land stor". En beskrivelse som vi kunne nikke genkendende til ved et besøg på stedet i sommeren 1981. Det kunne da konstateres, at den anselige mølledam, kantet med blomstrende gule flæg, stadig eksisterede. Det samme var tilfældet med møllegård og -hus. Dog dreves der ikke længere mølleri. Vi kiggede ind i det fordums møllehus, men det var nu fyldt med meget forskelligt og syntes nærmest at blive brugt

som pulterkammer i stort format. K. Understrup skriver videre: "Man ved ikke hvor gammel møllen er, men traditionen vil vide, at den er bygget, efter at vandmøllen ved Mølsted er blevet øde. Vandmængden var sparsom i Grimstrup mølle, da mølledammens tilløb så godt som kun er en lille bæk, der kommer oppe fra Staldhøj. 1683 siges det også, at i tørre år og om sommeren kan den kun male lidt, men møllen har overfaldsvand og går aldrig i bagvande". Videre beretter Understrup, at ved folketællingen 1787 hedder mølleren MAD S JENSEN, er gårdmand foruden møller og ugift. Siden blev han gift, og ved udskiftningen 1807 ser man, at han skriver godt. Almindelig bededag, 30.4.1790, prædiker præsten over faderen JENS RASMUSSEN. Og ifølge Møltrup skifteprotokol holdes der 22.5. skiftesamling efter ham. (Han skal ved sin død have været noget over 76 år gammel). Da skiftesamlingen holdes er hans første hustru endnu levende. (Udtrykket "første" forstår jeg ikke rigtig, med mindre meningen slet og ret er, at da levede hans hustru endnu). Endelig oplyser Understrup, 1) at møllen hørte under Møltrup, 2) at under 1747 nævnes i skøde- og pantebogen blad 2926 fl. Landsarkivet i Viborg: Grimstrup mølle – salig Jens Madsens enke, 3) at i markbogen 1683 omtales: En vandmølle lige ved bemeldte Grimstrupgaard; den hører til Møltrup og bebos af Knud Christensen, møller og 4) endelig, at møllen også omtales i en præsteindberetning 1638.

SLÆGTEN I GRIMSTRUP MØLLE

Det foregående afsnit har allerede røbet forskelligt vedrørende familien i Grimstrup mølle. Den der nævnte møller og gårdmand MAD S JENSEN var fader til ANDERS MADSEN, der blev gift med enken i Holflod, og moderen hed DORTHEA ANDERSDATTER, som det fremgår af folketællingslisten for Timring sogn 1801, der har Møller-familien således:

MAD S JENSEN, mand, 49 år. Møller og jordbruger

CHRISTIANE DORTHEASDATTER, kone, 45 år

ELSE, 9 år

JENS, 8 år

ANDERS, 5 år

Den her nævnte 5-årige ANDERS´ dåb omtales i Timring kirkebog således:

"Torsdagen 24.11.1796 hjemmedøbte jeg MAD S JENSEN MØLLER, Grimstrup Mølle og hustru CHRISTIANE ANDERSDATTER deres dem af gud forgivne søn. Barnets navn: ANDERS".

Mens denne ANDERS senere blev gift med METTE KIRSTINE i Holflod, var det den lidt ældre broder JENS, der efterfulgte faderen MAD S JENSEN som møller i Grimstrup, hvor han døde 14.5.1864. K. Understrup meddeler i sin Timring-bog, at selve møllen ved den søndre ende af stuehuset er bygget af ham ca. 1850. "På et stykke træ i møllen står hans og konens (Enna Marie Hansens) navne og årstallet 1831. Træet sad før i den ældre mølle. På toldkoppen står 1840. Folk kom helt ude fra Albæk og Tiphede til møllen. Den hørte, indtil den frie næringslov kom ved 1860, til de privilegerede møller, og mølleren rangerede med herremænd og præster (?). Krarup siger i "Det svundne Hammerum herred" (s.106): "Senere blev JENS MØLLER (= JENS MADSEN) i Grimstrup sognefoged. Han var en usædvanlig elskværdig og behagelig mand og havde megen omgang med ejeren Crone på Møltrup og med pastor Glud i Vildbjerg præstegård". Ikke alle, følger Understrup til, var dog så tilfredse med ham som Krarup. Han blev beskyldt for at gøre

forskel på folk. Der var 3 gårde, som altid kunne få malet: Trøstrup (sydligt i Timring sogn). Møltrup og Vildbjerg præstegård, men folk med små møllesække var ikke altid så velkomne. Sagen var, at malingen helst skulle bestilles forud. Vandet skulle der økonomiseres med, og mølleren vidste jo også, at der var langt til andre møller.

Det var i gamle dage en ret stor begivenhed, når folk i gårdene skulle have malet. Dagen, da der skulle males, måtte tinges hos mølleren; man kaldte det stævne. Og hjemme havde de jo travlt med at få kornet fyldt i de tætte melsække. Der var sække, særlig til rugen; så var der jo til malt og gryn. Grimstrup mølle var bedst til at male boghvedegryn, bedre end Kidris og Sinding møller”.

Når Understrup ovenfor nævner gården ”Trøstrup” blandt de foretrukne kunder i Grimstrup Mølle, kunne det måske have den særlige forklaring, at møller JENS MADSENS (og altså også ANDERS MADSENS) moder: CHRISTIANE DORTHEA ANDERSDATTER var datter ad ANDERS JENSEN TRØSTRUP og hustru MAREN PEDERSDATTER. Og tilnavnet TRØSTRUP kunne jo tyde på en familær tilknytning af en eller anden art til gården af samme navn. Kirkebogen har ANDERS JENSEN TRØSTRUPS død under 1815. Han var da 89 år gammel og skulle altså være født 1726. I 1756, 19.8 blev han i Timring kirke viet til MAREN PEDERSDATTER, og i 1758, 2. søndag efter Helligtrekonger blev deres datter CHRISTIANE DORTHEA døbt. Muligvis lader det sig endda gøre at føre hendes slægt endnu et led længere tilbage, idet meget kan tale for, at hendes fader: ANDERS JENSEN TRØSTRUP var søn af den JENS NIELSEN TRØSTRUP, der døde 1784 i en alder af 84 år (f. 1700). Desværre tillader dog Timring kirkebog, hvis ældste indførsler er fra 1734, ikke nogen sikker dokumentation.

Men tilbage til møller og gårdbruger MADS JENSEN. Hans fader var den i 1790 afdøde JENS RASMUSSEN, der 20.10.1752 i Timring kirke blev viet til ELSE MADSDATTER. (MADS JENSEN var deres førstefødte søn, døbt 1753 12. søndag efter Trinitatis).

Ved folketællingen 1787 nævnes som 2. familie i Grimstrup mølle:

JENS RASMUSSEN, mand, 73 år. Indsidder.

ELSE MADSDATTER, kone, 57 år. Begge i 1. ægteskab.

På det tidspunkt (1787) har altså JENS RASMUSSEN åbenbart trukket sig tilbage som møller og overdraget mølleriet til sønnen MADS. JENS RASMUSSEN skulle, når man går ud fra folketællingen 1787 være født ca. 1714 og hans hustru ca. 1730, d.v.s. på et tidspunkt, da der ingen kirkebog haves for Timring. Det får derfor stå hen, hvem JENS RASMUSSEN var søn af, og hvorfra han kom.

Med hensyn til ELSE MADSDATTER kunne det være fristende at sætte hende i forbindelse med den møller Jens Madsen i Grimstrup, der i skøde- og pantebogen (se ovenfor) omtales som ”salig”. Men hvordan har forbindelsen i givet fald været? Og endelig behøver der slet ingen at have været. Til gengæld er der måske en vis sandsynlighed for, at hendes mand JENS RASMUSSEN er blevet møller i Grimstrup omtrent samtidig med eller noget før ægteskabet med ELSE MADSDATTER i 1752. Jeg har ikke kigget i skøde- og pantebogen, som Understrup citerer, og ved ikke, om et eftersyn muligvis kunne bidrage til at klare spørgsmålene.

METTE KIRSTINE JENSDATTERS (ANDERS MADSENS HUSTRUS) FORSLÆGT

METTE KIRSTINE JENSDATTER døde i Holflod 20.8.1853. Men hvem var hun? En oplysning hos K. Understrup om, at hun var fra den store gård "Gjertrudbæk" i Tvis sogn (nær Holstebro) ledte på sporet. Et notat i Tvis kirkebog viste, at i dette sogn var hun født. Døbt 26.7.1794, og datter af gårdmand JENS ANDERSEN og hustru KAREN PEDERSDATTER.

Ifølge Trap: Danmark nævnes hendes fødegård allerede så tidligt som i 1547. Den kaldes da "Giettrupbeck", i 1688: "Gertrud Beck". Siden fik den navneforandring til "Lauralyst". Den skal være samlet af jorder fra Tvis kloster (eller idet mindste have fået tillagt jorder fra dette kloster). Da Tvis kloster i 1547 af kronen blev solgt til Oluf Munk, havde det bønder i 25 sogne, ca. 200 bøndergårde. I 1727 købte sognepræsten, Frederik Richardt, i Nr. Felding herregården for at redde sine indestående penge. Nu eksisterer Gjertrudbæk=Lauralyst ikke mere. Da vi i sommeren 1981 var i Tvis for at opsøge gården, erfarede vi, at den vinteren før var blevet nedrevet, og dens tilliggende, eller i hvert fald en del deraf, opkøbt af Tvis kommune. METTE KIRSTINE var yngste barn i en stor søskendeflok. Men hvordan var det gået til, at hun var kommet fra Tvis til Holflod i Nøvling sogn. Det lader der sig ikke længere sige noget sikkert om. Men der er dog to forhold, der kan peges på som en mulig forklaring. For det første var der i forvejen en forbindelse fra "Gjertrudbæk", om ikke til Nøvling, så dog til det nærliggende Vildbjerg sogn, idet K. Understrup i sin bog om Vildbjerg sogn omtaler det som en "mærkelig ting", at der syd for gården "Helleskov" lå et stykke jord, der hørte til gården "Lauralyst" (= Gjertrudbæk) i Tvis, "velsagtens fra gammel tid", bemærker han. Men hertil kommer for det andet, at da METTE KIRSTINE i 1825 indgik sit andet ægteskab (med ANDERS MADSEN), var hendes broder PEDER JENSEN forlover for hende. Og denne broder havde da hjemme i "Lysgaard" i Vildbjerg sogn, hvor han var blevet gift med Kræ` Lysgaards=Chr. Jensens datter, og hvor han boede allerede omkr. 1820. Så det kunne jo tænkes, at METTE KIRSTINES vej fra Tvis til Nøvling var gået om ad denne gård i Vildbjerg. (Det skal for øvrigt være gået ned ad bakke for denne broder PEDER og hans kone. Det fortælles, at ved første barselsgilde var der 21 vogne til kirken, ved det sidste kun 1 vogn. "De gik helt i armod, gik endog på sognet". Manden gik længe i "Lysgaard" på nådsens brød, efter at gården var solgt, kom så nok over til København til en søn. "Hans svigerfader: Kræ Lysgaard druknede i åen ved gangtræet en aften, han kom fra Vildbjerg; han stod op i vandet, da de fandt ham" (K. Understrup).

Og mens vi nu er ved METTE KIRSTINES brødre, kan jeg da tage det med, at en anden broder, den ca. 1790 fødte ANDERS, en tid ejede Sinding Mølle, som han i 1816 købte for 20.000 Rdl. af Chr. Speitzer (en uægtskabelig søn af A. Speitzer på Sindinggaard), som samme år havde fået skøde på møllen. De 20.000 Rdl. var rimeligvis meget for møllen, mener Understrup. I alt fald får Speitzer mangan en retssag med Anders Jensen, som synes at have villet gå fra sin forpligtelse i denne "rene og klare gældssag", som Speitzers sagfører i Viborg (Fogh) kaldte den. Det var nu, hvad det var. Når sagen omtales her, er det også af den grund, at det endte yderst tragisk for denne Speitzer. Efter at han havde solgt Sinding Mølle til Anders Jensen, købte han en gård i Falling ved Horsens fjord, myrdede der 31.5.1817 sine tre børn "og hængte sig selv op på et søm". Niels Blicher, som på den tid var præst i Randlev, har fortalt derom i et lille skrift: "Barnemorderen og selvmorderen Christian Speitzers Levnet og gyselige Endeligt med en sørgetale og elegie i den anledning og nogle betragtninger over selvmord", trykt i Aarhus

Stiftsbogtrykkeri, 1817, 70 sider. I dette skrift findes indlagt en prædiken, som sønnen Steen Steensen Blicher holdt i Randlev og Bjergager kirker søndag 6.6.1817, den dag, da de myrdede børn blev jordet på Falling kirkegård. Prædikenen findes gengivet af Jeppe Aakjær i hans Blicher-biografi, Bd. I, s.102ff.

En tredje af METTE KIRSTINES brødre: POUL JENSEN blev gift med Sidsel Andersdatter i Hvingel, Vinding sogn i 1806.

SLÆGTEN I GJERTRUDBÆK

Som ovenfor nævnt blev METTE KIRSTINE JENSDATTER født i Gjertrudbæk som yngste barn af JENS ANDERSEN og hans hustru KAREN PEDERSDATTER. På grundlag af folketællingslisterne for Tvis sogn 1787 og 1801 lader det sig godtgøre, at JENS ANDERSEN var født ca. 1743 og KAREN PEDERSDATTER ca. 1754 – Jens Andersen på gården "Gjertrudbæk".

I første omgang skal der nu gøres rede for JENS ANDERSENS forslægt, og derefter for KAREN PEDERDATTERS.

Ligesom folketællingslisterne for Tvis sogn gør det muligt at fastslå JENS ANDERSENS og KAREN PEDERDATTERS omtrentlige fødselsår, således oplyser den fra 1787 tillige om, hvem der var JENS ANDERSENS moder, idet den udover rækken af børn og 4 tjenestefolk til sidst har MAREN JENSDATTER, husbondens moder, 75 år gammel (fødselsår ca. 1712). Tidspunktet for hendes fødsel bekræftes af Tvis kirkebog, der har hende som døbt Dom. 3. Efigh. 1713 og samtidig oplyser, at hun var datter af JENS MEIDAL (Mejdal – stednavn i Holstebros umiddelbare nærhed). Men hvem var så MAREN JENSDATTERS mand (=JENS ANDERSENS fader)? Også det kan Tvis kirkebog give svar på. Det fremgår nemlig dels af en kirkebogsindførsel, der går ud på, at i 1750 blev MAREN JENSDATTER, ANDERS MADSENS hustru introduceret efter datteren METTES dåb, som havde fundet sted 18.1.1850 (Barnet blev båret af jomfru Olliva Richardt på Tviskloster, og bl.a. fadderne nævnes Monsieur Jens Hvas til Tviskloster). Og dels fremgår det af et senere notat i anledning af ANDERS MADSENS død, i hvilket han benævnes: ANDERS MADSEN af Gjertrudbeck. Notatet fortæller, at han 2.8.1766 blev begravet på Felding kirkegård 60 år mindre 2 dage (fødselsår 1706). (Nr.) Felding og Tvis sogne hørte sammen.

Slægtslinien lader sig imidlertid føre længere tilbage. Hvad først ANDERS MADSEN, død 1766, angår, kan det på grundlag af Tvis kirkebog fastslås, at han var søn af MADS GJERTRUD BECK og blev døbt 1706, 15. søndag efter Trinitatis.

MADS GJERTRUD BECKS faders navn anføres tilsyneladende intetsteds. I forbindelse med børnenes dåb omtales han konstant blot som MADS GJERTRUD BECK. Heller ikke hans fødsels- og dødsår lader sig fastslå. Men formodentlig må han være død i årene mellem 1735 og 1749, et tidsrum, som Tvis kirkebog ingen oplysninger har fra, da den har en lakune for disse 14 års vedkommende.

Med hensyn til MADS GJERTRUD BECKS ægtefælle eller ægtefæller befinder man sig også i nogen grad på usikker grund, da kirkebogen ikke bringer nogen direkte oplysning desangående. I form af vielsesnotat f.eks. 25.1.1694 noterer den DRUDE på Gjertrudbeck for et barn: PERNELLE. Drude må anses for en forkortet form af Gjertrud. Men hvordan det nærmere forholder sig med denne DRUDE og hendes barn er ikke godt at sige. Påfaldende er det, at det er moderens og ikke

faderens navn, der er indført i kirkebogen. Har PERNELLE mon været et "uægteskabeligt" barn? For resten er det fristende at tænke sig, at gården Gjertrudbeck på et eller andet tidspunkt kan have fået navneforandring, efter en eller anden "Gjertrud". I 1547 skrives ordet som nævnt: "Gietterupbeck" (i 1688: "Gjertrudbeck"). Den var som også allerede omtalt, øjensynligt en afliggergård fra Tvis kloster, der skal være grundlagt af Buris Henriksen, Henrik Skedelårs søn. Munke fra Herridsvad i Skåne flyttede ind i det. Efter reformationen får Oluf Munk, brodersøn til biskop Iver Munk i Ribe og gift med Johan Rantzaus broderdatter klosteret i forlening eller køber det af kronen.

Men hvordan det nu end har sig med DRUDE og hendes datter, så følger i kirkebogen efter notatet om hende, mere og mindre hurtigt efter hinanden, i alt 9 børn (om jeg har fået dem alle med), som udtrykkeligt er indført som børn af MADS GJERTRUD BECK. Hvem var disse børns moder? Det lader sig vist nogenlunde sikkert fastslå, idet mindste, når det gælder de to første af disse børn. Præsten meddeler nemlig, at han 11.2.1701 prædikede over MADS GIERTRUD BECKS (kone) DORETHE LORENSDATTER, der døde 33 ½ år gammel. Og da Mads Gjertrudbeck året efter, i 1702, får et barn døbt, der bliver kaldt DORETHE, er det nærliggende herudfra at slutte, at han efter sin første hustrus død hurtigt har giftet sig på ny, og at han opkalder det første barn, han får med sin anden hustru efter den nyligt afdøde DORETHE LORENSDATTER. Hvad så den anden hustrus navn har været (det er hende, der bliver moder til den ANDERS MADSEN, der efterfølger MADS GIERTRUD BECK på gården) er ikke opklaret.

Hendes og MADS GIERTRUD BECKS vielse synes ikke at være noteret i Tvis kirkebog, men den kan jo have fundet sted i et andet sogn, som var hendes hjemsgn. Og heller ikke hendes død er fundet, men det kan bero på den omtalte lagune i Tvis kirkebog (1735-49).

Sluttelig skal, i tilknytning til ovenstående, anføres endnu et notat fra Tvis kirkebog, som øjensynligt vedrører familien på Gjertrudbeck. Præsten skriver, at 19.4.1693 begravede han METTE PEDERSDATTER (og så følger et stednavn, som ikke er tydet) "som døde på Gjertrudbeck, 70 år gammel" (f. 1623). At hun døde på Gjertrudbeck kan vel næppe være helt tilfældigt, men er antagelig vidnesbyrd om en eller anden tilknytning til familien der. Og nu er det påfaldende at første barn, der i kirkebogen er indført som MADS GIERTRUD BECKS i 1695 netop bliver døbt METTE. Det vil næppe være helt urimeligt at formode, at der her er tale om en opkaldelse efter den i 1693 i Gjertrudbeck døde METTE PEDERSDATTER. Og der synes da at stå to muligheder åbne til forklaring af denne opkaldelse, nemlig at enten har METTE PEDERSDATTER været MADS GIERTRUD BECKS moder eller hun har været hans svigermoder, moder til DORETHE LORENSDATTER. At formodningen ikke er grebet helt ud af luften understøttes af, at det første barn, der i kirkebogen er indført som MADS GIERTRUDBECKS, som nævnt i 1695 bliver døbt med netop navnet METTE.

Men nu også nogle overvejelser vedrørende ANDERS MADSENS hustru MAREN JENSDATTER, som i forbindelse med folketællingen 1787 er opført som JENS ANDERSENS moder, 75 år gammel. Ifølge Tvis kirkebog blev hun døbt først på året 1713 som datter af JENS MEIDAL? Spørgsmålet kompliceres ved, at der synes at være flere mænd af dette navn, der kunne komme på tale. Sagen er, at kirkebogen for Tvis i de sidste tiår af 1600-tallet har 2 kuld børn, i hvilke der både i det ene og det andet, forekommer en JENS MEIDAL. Det ene af disse børnekuld har en JENS MEIDAL som fader; det andet en POUL MEIDAL. Det kuld der har JENS MEIDAL som fader

omfatter tilsyneladende 7 børn, hvoraf det første fødes 1693 og kaldes JENS (Meidal), og det sidste, som kaldes MAREN i 1712-13 (døbt 1713). Det andet kuld, der har POUL MEIDAL som fader synes at omfatte 8 børn, hvoraf det første fødes i 1677 og kaldes JENS (Meidal ligesom det første barn i JENS MEIDALS børnekuld) og det sidste, som kaldes CHRISTEN fødes i 1688. (Der kan dog have været i hvert fald endnu et barn født før 1677, inden kirkebogen er blevet påbegyndt).

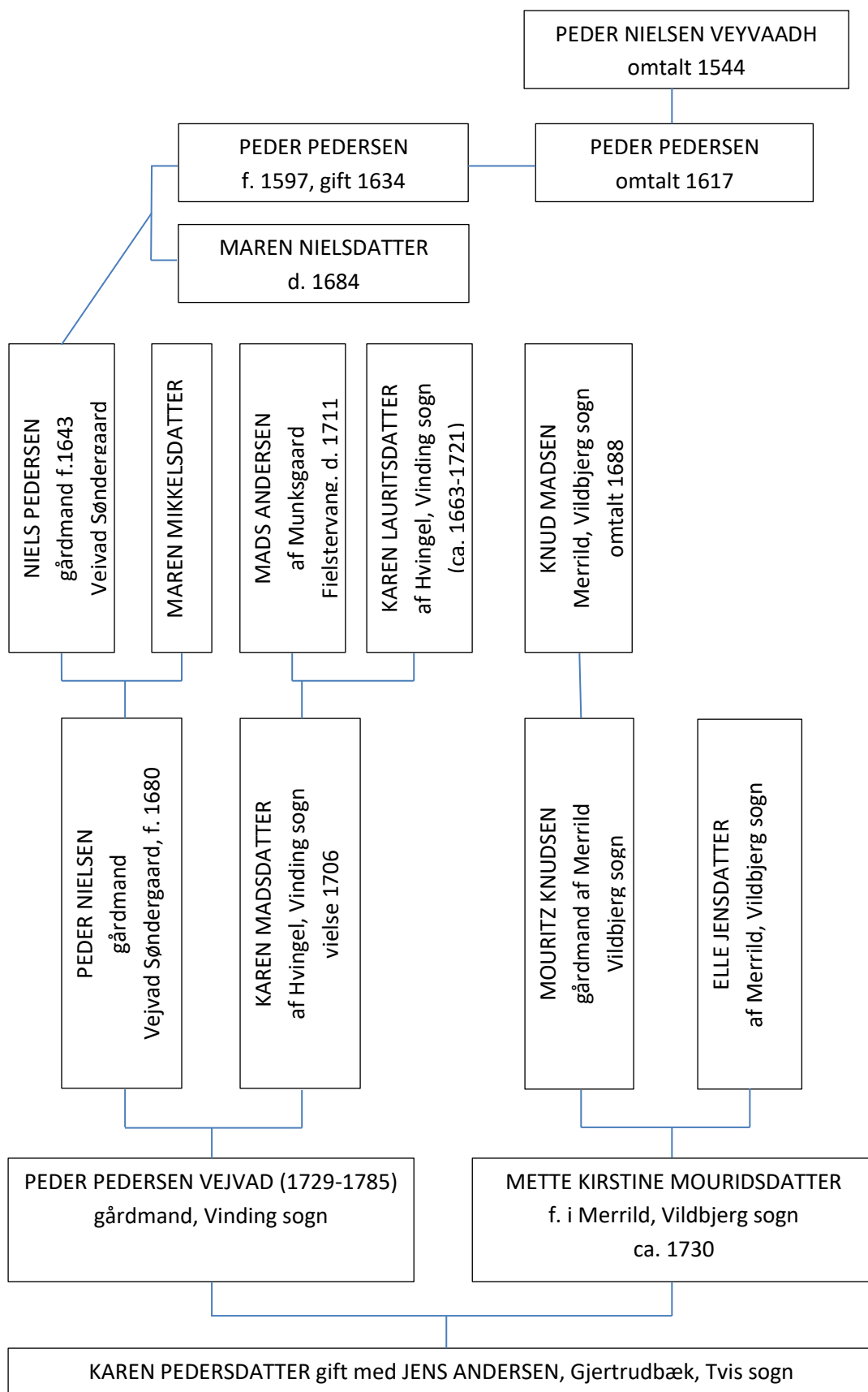
Således tog det sig umiddelbart ud. Men ved nærmere eftertanke blev det klart, at dette umiddelbare indtryk næppe holdt stik, når det gjaldt det kuld børn, der havde JENS MEIDAL til fader. I 1750 dør nemlig en JOHANNE MEIDAL, 85 år gammel (f. 1665), som må antages at have været JENS MEIDALS hustru og moder til det børnekuld, der her er omtalt som hans. (Mit argument herfor, at en søn i dette kuld børn, da han bliver gift, kalder sin førstefødte datter: JOHANNE. Men har JOHANNE (f. 1665) været Jens Meidals hustru, så kan det ovenfor nævnte sidste barn i hans børnekuld, nemlig MAREN (døbt 1713) næppe virkelig høre til dette kuld børn, da det ville betyde, at hans moder (JOHANNE), forudsat at MAREN havde fælles moder med de ældre børn i kullet ved MARENS fødsel (1712-13) have været sidst i 40'erne. Og det går vist ikke. Hertil kommer, at der er et spring på ca. 7 år mellem MARENS fødsel, og det barn, der fødes nærmest forud for hende, nemlig ELSE (f. 1706). Med andre ord: MAREN (f. 1712-13) kan ikke godt høre til det børnekuld, der havde JENS MEIDAL (skal vi kalde ham den ældre) til fader og JOHANNE til moder.

Men hvilken JENS MEIDAL var hun da datter af? Ja tilbage stod så valget mellem JENS MEIDAL den ældres søn: JENS (f. 1693) og POUL MEIDALS ældste søn, der også hed JENS (f.1677) eller rettere en senere født søn JENS (f. 1683) eftersom JENS (f. 1677) døde få dage efter fødslen. Nu var det vel ikke helt utænkeligt, at JENS MEIDALS den ældres søn kunne være MAREN JENS DATTERS (MEIDALS) fader. Men han ville i så fald knap have været 20 år, da han blev gift med MARENS moder N.N. Og derfor må det være rimeligt at anse POUL MEIDALS søn JENS (f. 1683) for at være MAREN JENS DATTERS (MEIDALS) fader, således at hendes faders "fulde navn" altså har været JENS (POULSEN) MEIDAL. Hvilket måske også kan understøttes af, at MAREN JENS DATTER i sit ægteskab med ANDERS MADSEN, Gjertrudbæk, ikke blot får sønnerne MADS og JENS, men også en søn, der kommer til at bære navnet: POUL.

De ovenfor omtalte fædre, til hver sit kuld børn: JENS og POUL MEIDAL har øjensynligt været brødre, og POUL åbenbart den ældste af dem, hvilket synes at fremgå af en sammenligning mellem de 2 kuld børns fødselsår. (POULS yngste barn f. 1688; JENS` ditto f. 1706). Og deres fælles fader må da "efter alt at dømme have været en JENS MEIDAL "DEN ÆLDSTE", idet det er betegnende, at både POUL og JENS lader deres førstefødte søn døbe: JENS. Og videre må deres fælles moder have heddet KAREN PEDERS DATTER. Dette kan man slutte af et notat i Tvis kirkebog, gående ud på, at i 1708 døde "Jens Meidal", hans moder KAREN PEDERS DATTER, 86 år gammel. At Karen Pedersdatter betegnes som Jens Meidals moder kunne måske tyde på, at sønnen Poul Meidal allerede var død i 1708. Og det bekræftes af, at både i JENS MEIDAL den ældres og i PUL MEIDALS børnekuld forekommer der en søn PEDER (åbenbart opkaldt efter morfaderen).

Til slut endnu et notat fra Tvis kirkebog. Præsten meddeler: "1679 Dom. Oculi begrov jeg JENS MEIDALS hustru æt. 90 år (f. ca. 1589) ". Skulle man vove en tydning af denne oplysning måtte den vel gå ud på, at denne unavngivne hustru har været gift med JENS MEIDAL (den

KAREN PEDERSDATTERS (JENS ANDERSENS HISTRUS) FORSLÆGT – SLÆGTEN I VEJVAD

I gården "Gjertrudbæk" havde MADS GJERTRUBECK, ANDERS MADSEN og JENS ANDERSEN som fader, søn og sønnesøn afløst hinanden. Og i alt fald de to sidste var født på gården. ANDERS MADSEN var blevet gift med MAREN JENSDATTER MEJDAL, der åbenbart var fra sognet. Men hvor var JENS ANDERSENS hustru: KAREN PEDERSDATTER kommet fra. Det var længe en gåde. Men omsider ledte et dåbsnotat i Tvis kirkebog til opklaring af hendes herkomst. Notatet havde følgende ordlyd: "1775 Dom. XVII post trin.blev JENS ANDERSEN og hustru KAREN PEDERSDATTER VEJVAD i Gjertrudbæk deres søn døbt og kaldt ANDERS. Bæreren var METTE KIRSTINE af VEJVAD". Af den sidste oplysning om gudmoderen fremgik det, at "VEJVAD" var at forstå som et stednavn (gårdsnavn). Og efter at det var lykkedes at få Vejvad lokaliseret til Vinding sogn, fulgte den næste opdagelse i form af følgende indførsel i Vinding kirkebog: "26.5.1773 trolovede jeg ungkarl JENS ANDERSEN, Gjertrudbæk af Tviis sogn og pigen KAREN PEDERSDATTER VEJVAD. Spons. Frantz Nielsen, Vejvad og Christen Thomsen, "Tyvgaard" og viede dem 30.6".

Efter folketællingslisten 1787 for Tvis skulle KAREN PEDERSDATTER være født ca. 1754. Den nøjagtige fødselsdato var det dog ikke muligt at fastslå, da Vinding kirkebog netop for årene 1754-55 er defekt. Hendes fader måtte imidlertid være den PEDER PEDERSEN VEJVAD, der ifølge kirkebogen døde 23.6.1785, 56 år gammel (f. 1729). Også navnet på Peder Pedersen Vejvads svigermoder havde Vinding kirkebog, idet den oplyste, at 24.1.1769 blev PEDER VEJVADS kones moder: ELLE JENSDATTER MERRILD begravet 75 år gammel (f. 1694). Det gav følgende foreløbige resultat:

KAREN PEDERSEN VEJVAD, f. ca. 1754, gift 1773 med JENS ANDERSEN, Gjertrudbæk.

Hendes forældre: PEDER PEDERSEN VEJVAD (1729-85) og hustru N.N.

Hendes bedsteforældre: N.N. og hustru ELLE JENSDATTER MERRILD (ca. 1694-1769).

Så kom Esbern Jespersens meget givende bog: "Vinding sogn" fra 1935 mig i hænde og takket være den blev det muligt at supplere ovenstående med en række yderligere oplysninger. Den gjorde det for det første muligt at fuldstændiggøre ovenfor foretagne opstilling, så den kom til at se således ud:

KAREN PEDERSDATTER

Hendes forældre: PEDER PEDERSEN VEJVAD og METTE KIRSTINE MOURITSDATTER.

Hendes moders forældre: MOURITS KNUDSEN MERRILD og ELLE JENSDATTER MERRILD.

For det andet lod det sig gøre på grundlag af et særligt afsnit i Esbern Jespersens bog, omhandlende Vejvad og beboerne der, også yderligere at føje adskilligt til vedrørende KAREN PEDERSDATTERS forslægt.

Esbern Jespersen omtaler ikke KAREN PEDERSDATTER som datter af PEDER PEDERSEN (V)⁴ og

---

⁴ Da der forekommer så mange i Karen Pedersdatters forslægt af navnet: Peder Pedersen, nummererer jeg dem, således at den yngste får det højeste romertal og henviser ellers til anetavle.

METTE KIRSTINE MOURITSDATTER (fra Merrild) af gode grunde, da kirkebogen er defekt der, hvor hun skulle være indført som født, men der kan ikke være tvivl om, at METTE KIRSTINE MOURITSDATTER var hendes moder. Derfor taler, at da KAREN PEDERSDATTER, gift i Gjertrudbæk, får sønnen ANDERS døbt, nævnes som hans gudmoder: METTE KIRSTINE af Vejvad, der helt sikkert må være drengens mormoder. Endvidere, at en af KARENS døtre (måske endda hendes eneste datter) kommer til at hedde METTE KIRSTINE. Det er hende, der bliver gift ind på Holflod og gennem sønnen CHRISTIAN ANDERSEN STAMMODER TIL "Overgårderne". Af interesse i denne forbindelse er også folketællingslisten for Vinding sogn 1787, der som 1. familie i Vejvad har:

MICHEL PEDERSEN, 25 år, ugift, husbond
METTE KIRSTINE MOURITSDATTER, husbondens moder, 57 år, enke efter 1. ægteskab
PEDER PEDERSEN, 30 år, husbondens broder, ugift
MAREN PEDERSDATTER, 19 år, husbondens søster, ugift
JOHANNE PEDERSDATTER, 15 år, husbondens søster
PEDER JENSEN, husbondens søsters søn. Ægte.

MICHEL PEDERSEN var ifølge kirkebogen søn af METTE KIRSTINE MOURITSDATTER og hendes afdøde mand PEDER PEDERSEN VEJVAD. Og søstersønnen, der er opført på listen må være KAREN PEDERSDATTERS søn, der midlertidigt har haft ophold hos sin morbroder og mormoder i Vejvad. Det er betegnende at på folketællingslisten for Tvis sogn 1787, hvor han ellers skulle have været at finde under Gjertrudbæk mangler han, mens han ganske rigtigt forekommer på den næste folketællingsliste 1801 som et af børnene i Gjertrudbæk. Det er denne PEDER JENSEN, der senere bliver gift med en datter i "Lysgaard" i Vildbjerg sogn, og formodentlig med en datter af sin moster, idet meget taler for, at den ved folketællingen i Vildbjerg 1787 nævnte 19-årige MAREN PEDERSDATTER blev gift med Chr. Jensen, Lysgaard, hvis datter altså blev Peder Jensens hustru. I hvert fald hed også Chr. Jensens (Lysgaards) hustru Maren Pedersdatter og var født samme år som Maren Pedersdatter i Vejvad.

I slægtledet forud for PEDER PEDERSEN (V) og METTE KIRSTINE MOURITSDATTER træffer vi på Peder Pedersens forældre, som var PEDER NIELSEN f. 1680 og gift med MADS ANDERSENS datter: KAREN, "den sprudlende og smukke" (Esbern Jespersen). Hendes fader MADS ANDERSEN var fra "Munksgaard" i Fjeldstervang og blev siden gift ind på gården "Hvingel" i Vinding sogn, da han ægtede LAURITS GREGERSENS og ANNE FONAGERS datter KAREN. (MADS ANDERSEN (MUNKSGAARD) døde 1711 og KAREN "salig MADS HVINGELS" i 1721, 58 år gammel, f. 1663). LAURITS GREGERSEN (KARENS fader) blev gift med ANNE FONAGER i 1649, samme år som LAURITS GREGERSEN tog gården i fæste efter sin fader og måtte betale 60 Rdlr. I indfæstning. Kort tid efter "afbrændte Deris Lade aff Liunild om Natten, der de soffuede". LAURITS GREGERSENS fader, som var GREGERS ANDERSEN, vides at have boet i Hvingel 1610. Da han døde 1647, lå gården under Bøvling slot.

Så meget om PEDER PEDERSENS (V)'s moder: KAREN MADSDATTER og hendes slægt. PEDER PEDERSENS (V) fader PEDER NIELSEN var søn af NIELS PEDERSEN, f. 1643 og MAREN MIKKELDATTER, der sammen havde 7 børn. NIELS PEDERSEN fik hjemme på Vejvad Søndergaard, men var født på Nørregården som søn af PEDER PEDERSEN (II), der blev født 1597, gift med MAREN NIELSDATTER i 1634 og døde 1684. MAREN NIELSDATTER blev ifølge Esbern Jespersen

båret til graven af 7 sønner. Af hendes og PEDER PEDERSENS (II)'s børn kendes: PEDER, f. 1635 =PEDER PEDERSEN (III)⁵, der blev den næste mand i Nørregaarden; desuden NIELS, senere mand i Søndergaard, hvor slægten blev til 1897 (= den ovenfor nævnte NIELS PEDERSEN), videre: SIMON, CHRISTEN og JENS (født 1646 og i 1659 bortført til Brandenburg (se nedenfor), samt: ELSE, ELSE, MIKKEL, OLLE og KIRSTEN.

Medejere af Vejvad var PEDER PEDERSEN (II)'s brødre SIMON og NIELS.

I 1617 havde JENS og PEDER PEDERSEN (I) part i gården. PEDER PEDERSEN (II), født 1597 har antagelig været søn af PEDER PEDERSEN (I).

Men hvem var JENS og PEDER PEDERSEN (I)'s fader? Utænkeligt er det vel ikke, at Esbern Jespersen kan have ret i, at det muligvis har været den PEDER NIELSEN VEYVAADH, der 31.5.1544 optrådte på tinge. I hvert fald ligger det nær at formode, at der har bestået et slægtsforhold.

DEN BORTFØRTE JENS PEDERSEN FRA VEJVAD

Det drejer sig om en broder til KAREN PEDERSDATTER (Gjertrudbæk). Om ham læser man i Vinding kirkebog: "Then 27. Dec. 1646 Bleff PEDER WEJVADS søn JENS døbt" Og hertil har så senere sognepræstens medhjælper, Andreas Jacobsen Hegelund, gjort denne tilføjelse: "General Quartis Regiment von Brandenburg tog dette barn bort på Deris march herigennem Sognet tredie Pintzedag 1659. Gud lad ham dog see sine forældre igien, at de kunne glæde sig offuer hans Velstand".

I en indberetning af Vinding-præsten Terkel Dorschous (1747-81) til biskop Bloch i Ribe hedder det: "Således har præsten, salig Hr. Anders Hegelund i kirkebogen skrevet om den borttagne dreng og intet videre, men hans ønske og bøn blev af gud i nåde så vidt bønhørt, som denne sandfærdige tildragelse udviser. Denne var en vakker og yndig dreng i hans alders trettende år, og røgtede sine forældres kvæg på marken; der tog rytterne denne dreng og tvende plage bort og droge til Møltrup i Timmering (Timring) sogn Derpå tog hans ældste broder Peder efter dem og lod, ligesom han ville drage med dem til Brandenburg, men om natten hemmeligen tog han både drengen, sin broder, og de tvende plage bort fra dem, hvorpå drengen løb til et sted, nemlig Fjeldborg, og forblev der natten over; om andendagen ville han have været ude i marken med hyrderne, for at kunnet siden retirere sig fra dem hjem, hvilket han ikke måtte for konen i huset, at han ej skulle blive taget bort igen; men da hun samme dag ville gå ud i marken til hyrderne, ville hun af forsigtighed forvare ham i lyngstakken og til samme ende overhillede ham med lyng, hvilket tvende svenske (?) ryttere, som i det samme kom ridende, så, og forføjede sig til lyngstakken i forhåbning, at de skulle fundet en større skat. Da de fik drengen at se, førte de ham med sig til deres andre tropper, og den første dag bandt de ham til halen af hesten, indtil han kom her fra egnen, da han siden gik løs hos dem; hans ældste broder fulgtes med dem til Gullestrup i Hanning (Herning) sogn for at ville være tjener hos daværende frue, hvor han fik en spand på armen og skulle om aftenen gå ud i sognet og samle mælk til fruen; derpå kastede han spanden fra sig og marcherede så hjem om natten. Siden den tid hørte de ikke til den yngste broder i 26 år. Undervejs solgte de, som først havde taget ham bort; den anden dag hannem for

---

⁵ Igen efterfulgt i Nørregaarden af sin søn PEDER PEDERSEN (IV), ved hvis død 1758 slægten uddøde i Nørregaarden.

en lumpen rigsdaler, snart blev han solgt; snart blev han given hen, ligesom han havde været et umælende kreatur. Endelig da han i dette fremmede land var indkommen, blev han bortgivet for intet til en bonde, som han i 3 år tjente for bondearbejde ham at aflære. Derefter blev han foræret til en præst, navnlig hr. Anders Grau, hos hvilken han med guds forsyn blev forset sin hustru, som der i gårde tjente med ham; dog alligevel blev han ved at tjene præsten i nogle år, og konen sad imidlertid til huse. Og gud lod ham vokse i sin elendigheds land, som der står om Josef Gen. 41. Behagede det dernæst daværende kurfyrste at sætte ham til en gård i sit land, hvor han boede indtil det 26. år fra hans borttagelse fra hjemmen af. Imidlertid blev de af gud velsignet med tvende sønner. Den ældstes navn var Andreas, den yngstes Jokum.

Men som hans fædreland randt ham stedse i tanker, og han lystedes at vide, om hans forældre og søskende endnu levede hjemme, blev han med sin kone betænkt på, at han skulle rejse hjem og erfare hvers tilstand. Dog af frygt for, at han ikke skulle komme igen, turde konen ikke lade ham rejse bort på anden måde, end at hendes broder skulle følge ham, hvilket og skete, og det første sted, de her i nærværelsen kom til, var Aulum præstegård, hvor hans broder Mikkel tjente præsten, salig Hr. Mads Buch, dog ham ubevidst. Imidlertid refererer broderen kortelig præsten, hvordan det var gået ham i alle ting, og at han med denne sin kones broder ville nu besøge forældre og søskende, om de levede. Præsten siger ham da straks, at hans yngste broder Mikkel var i hans tjeneste, kaldende derpå karlen ind, spørgendes ham ad, om han kendte nogen af de to fremmede personer. Karlen svarede nej hertil. Broderen går derpå hen til denne sin yngste broder og på tysk med grædende tårer tiltaler ham tager ham ved hånden så kærlig og siger sig at være den broder, som for 26 år siden blev borttaget. Præsten forklarer broderens ord for den anden broder og befaler denne hos ham tjenende broder at følge sin broder og hans kones broder hjem til hans fødested Vejvad. Hans broder gik derpå med dem fra Aulum, indtil de kom til Aulum Høje, da ville han prøve ham, om han var hans broder eller ikke og gik desårsag med vejen ad Horslund, men hans broder Jens med hans svoger gik den nærmeste vej ad Vejvad og sagde til den anden broder: "Brüder, du wollst mich belüchen!".

Da de kom til hans fødegård, hvor de havde en hund, da han blev borttagen, som de kaldte Vægter, hvilken havde en udhulet sten uden for salset, så stak han med sin kæp ned i den samme sten og sagde: "Dat is Wægter sein Fatt".

Han kom da for sildig hjem i henseende til hans salige forældre, begge vare ham af døden forekomne og finde de på ingen af siderne den fornøjelse at se hverandre i dette timelige, men alle hans brødre fandt han hen for sig i landet i live og ved god velstand, hvor han kom til dem og blev hos dem i syv uger. Disse han brødre ... ham til, at han skulle forlade Brandenburg og flytte her hjem til dem, hvilket han og sikkerlig lovede, såfremt det kunne ske med kurfyrstens tilladelse og hans hustrus minde og samtykke.

Da han kom til Brandenburg og ansøgte om sin demission havde det ikke sket, hvis ikke kurfyrstens frues moder havde bedt ham løs, thi hun havde selv en broder, der ligeledes var blevet taget bort i fjendetiden og spurgte aldrig siden til ham, hvorfor hun var mere medynksom over ham og ville, at han skulle rejse til sit fædreland, eftersom han var blevet taget bort af fjenden. Derpå blev han løsgiven på condition, at han skulle skaffe en anden karl til gården, hvilket han fik efter 14 dages forløb; samme karl måtte han give 100 Rdlr. inden han ville tage imod gården.

Derpå holdt han auktion over hans gods, og samme karl førte ham på rejsen 4 mil derfra til en

købstad, navnlig Ratenau; derfra arriverede han til skibs til Hamborg, fra Hamborg til Hjerting, hvorfra han gik hjem til sit fødested, Vejvad kaldet. Derpå lånte hans brødre ham heste og vogn til at hente hans kone, børn og gods fra Fetting (Hjerting?). Da han derpå kom hjem med alt, købte han den fjerdepart af Revning af en bonde, som da beboede den, for 100 Rdlr. Dette var da ryttergods, men siden da ryttergodset blev solgt til sign. Niels Ibsen på Tvis Kloster, forsømte han at gøre ansøgning om de 100 Rdlr., hvorfor han kom under husbonds sold og døde i Revningegaard. Min salig fader (= Michael Dorschous) prædikede over ham 1722 den 2. februar a. æt. 75 og 1 mens (75 år og 1 måned). 1703 Dom. Septuagesima blev denne salige mands brandenburgske hustru Anne Christine Ertmandsdatter (?) Skøt begravet her i Vinding kirkegård anno æt. 55. Salig Hr. Hans Mariager prædikede over hende.

Den ældste søn Andreas fik gården efter sin fader og har efterladt sig en søn, navnlig Jens Andreassen, som endnu lever og bor i Vognstrup her i sognet og er fæstebonde på Tviskloster gods. Den yngste søn Jokum Jensen kom til at bo i Gammel Vind udi Vind sogn og har en søn Jørgen, som endnu er i live og bebor min annekspræstegård Schougaard kaldet. De andre børn, som den salig mands sønner havde, er ved døden afgangne. Denne bemeldte gamle Jens Pedersen, Reving (mon ikke det skal være: Jens Andreassen?) har endnu en brodersøn levende her i sognet, navnlig Peder Christensen Hegaard, som er til huse i Fuglagerhus; han er fattig og meget affældig og bliver 85 år 29.7.1766 (samme år som præsten skriver).

Han tillige med ældgamle folk har ikke noksom kunnet fortælle, hvilken glæde det kom i gårde til brødre og venner ved den salig mands hjemkomst her til landet og sognet, efterdi han, der hver før mente at være for længst død, befandt sig efter 26 års forløb levende". (Beretningen er meddelt af Provst Wahl i Samlinger til Jysk Hist. Og Top. VI B 1876-77, s.122-23).

SPREDTE NOTATER I VINDING KIRKEBOG FRA KRIGSÅRENE 1658-59

Præsten Anders Hegelund i Vinding (1652-79) hørte til de meddelsomme og har tilført kirkebogen mange bemærkninger om både det ene og det andet. Således også adskillige vedrørende krigsårene 1658-59. Nogle eksempler:

"4.8.1658 kom disse sogne (Vinding og Vind) under det darmstädtiske regiment udi 7 uger, og havde vi da den strengeste indkvartering under de svenske. Til Michels droge de til Fyn. Gud lad aldrig Danmark se dennem mere. Amen".

"4.2.1659 kom det kejserlige regiment, som kaldes det Czarniske udi Ulfborg herred, og fik Vinding Baron Pet. Albret de la Fosse hans kompagni i kvarter, 124 heste stærk. Vind sogn fik et kompagni, som en reformeret oberstlieutnant Cognomie Smit kommanderede og var 105 heste stærk. Deraf blev Vind sogn så forarmet, at det aldrig mere synes at komme på fode.

1659 (i marginen): Hvor megen fare og bedrøvelse vi haver udstanden dette år kan vi aldrig fortælle efterkommerne. For disse smås skyld haver gud visseligen sparet os så meget brød, at vi er opholdt uden hungersnød imod al menneskelig tanke og forhåbning. Røven og plyndren påstod denne sommer i 11 uger. Mit bedste kvæg gik med i løbet. 7 heste og hopper haver jeg tilsat i denne krig til dette års ende.

ANESAMMENFALD

De s. 18 nævnte MOURITS KNUSEN og hustru ELLE JENSDATTER blev ikke blot stamforældre til METTE KIRSTINE JENSDATTER, bedstefar MAD OVERGÅRDS farmoder, men også til hans moder CHRISTINE IVERSEN, der sammen med en af sine oldeforældre havde KNUD, MOURITSEN (MERRILD), der var søn af de samme to: MOURITS KNUDSEN og ELLE JENSDATTER (MERRILD), Vildbjerg sogn (Se redegørelsen for CHRISTINE IVERSENS forslægt i det følgende). MOURITS KNUDSEN var antagelig søn af den KNUD MADSEN i Merrild, der nævnes i forbindelse med matrikuleringen 1688.

Og hans hustru ELLE JENSDATTER kan formodes at have været datter af den JENS JENSEN, der i 1743 beboede en af Merrild-gårdene. Han ville ganske vist i 1743 have været en gammel mand. Men antager man, at han har været 25 år, da ELLE blev født i 1694, ville han dog i 1743 ikke have været mere end 74 år, og det ligger ikke uden for det sandsynlige. Der omtales dog i 1743 også en anden JENS JENSEN, Merrild, som havde en mindre ejendom "på marken". Og naturligvis kunne det ligeså godt være ham, der var ELLES fader. Eller, det må indrømmes, hun kan have været datter af en helt 3. JENS. Det er ikke længere muligt at bevise noget.

CHRISTINE IVERSEN (CHRISTIAN NADERSENS HUSTRUS) FORSLÆGT

Om CHRISTINE IVERSEN (Christian Andersens hustru) hedder det i "Merrildslægtens grene" at "hun var en meget rettænkende kvinde, præget af nøjsomhed og gudsfrygt. Hun formanede ofte børnene, når de spiste, og sagde, at de ikke måtte spilde noget, det var guds gaver. Børnene glemte heller aldrig, hvor godt et stykke af hendes smørrebrød smagte, når de var på markarbejde. Pålægget var sparsomt, men omhyggelig tilrettelagt. Om søndagen holdt hun på, at så mange som muligt skulle gå i kirke. En gang imellem var der gudelig forsamling i hjemmet. Hun udrettede meget i stilhed og var god en mor. De sidste 18 år hun levede, måtte hun benytte rullestol, da hun var meget gigtsvag". CHRISTINE IVERSEN danner forbindelsesleddet til MERRILD-slægten fra Merrild i Vildbjerg sogn. Som en slags baggrundsstof for det følgende skal derfor her anføres, hvad Konrad Understrup i sin bog "Vildbjerg sogn" (1923) skriver om Merrild.

MERRILD

Understrup mener, at andet led i stednavnet: "ild" tyder på "væld" eller "vedel" (= et vadested) og bemærker, at der i sin tid var et vadested over Merrild bæk. De til Merrild hørende marker omfattede omtrent hele Vildbjerg Østersogn. Omtrent midt på denne flade lå de to Merrildgårde, hvortil det hele hørte i gamle dage; nu (i 1923) er der ca. 30 bebyggede ejendomme i Merrild. 1638 nævnes kun en gård i Merrild. 1688 og fremefter hører Merrild under Sindinggaard. Der nævnes det år kun en mand i Merrild, nemlig KNUD MADSEN, og der har da måske kun været en gård.

1743 bor der to mænd i Merrild: JENS JENSEN, der har 4½ tdr. hartkorn og MOURITZ KNUDSEN, der har en smule mere. Så er der en JENS JENSEN med ca. 3 skpr. Hartkorn, men han bor sikkert på marken, skilt fra den første gård.

Ved udskiftningen for over 100 år siden var der 2 gårde, der lå i umiddelbar nærhed af hinanden.

Hartkornet til begge var 9 tdr. 55 skpr 3 fdk og det samlede areal ca. 660 tdr. land. Ejerne var MADN NIELSEN og IVER NIELSEN (den sidste var kommet fra Rødding, også i Vildbjerg sogn). Man fortæller, at det var i 1850'erne, begge gårde blev flyttet til deres nuværende pladser. Den nordre gård, også kaldet den gamle gård, blev flyttet op af NIELS MERRILD, der selv brændte sten til den. 1914 er der bygget nyt stuehus. Hver af de 2 gamle gårde har nu (1923) kun ca. 60 tdr. land.

I den nordre gård døde 1872 IVER NIELSEN MERRILD 81¼ år gammel. Kirkebogen siger at han var født i Rødding (Vildbjerg sogn). IVER MERRILD (Christine Iversens fader) var i mange år sognefoged. Derefter ejedes gården i flere år af sønnen NIELS MERRILD, som døde 1883, kun 57 år gammel. Hans fulde navn var NIELS AMTRUP IVERSEN (broder til Christine Iversen i "Overgaard"). Hans første hustru døde allerede 1867, kun 38 år gammel. Hans anden kone, Sidsel Merrild er 86 år (i 1923) og bor hos sin søn, der har en afbyggergård på marken.

Den søndre gård (i Merrild-slægtens grene = Vester Merrild) kaldtes altid, men K. Understrup var hjemme i Ørre: Kræ` Merrilds gård. Her var MADN MERRILD mand fra ca. 1810. Han havde 6 sønner (om dem og deres efterslægt er det, størsteparten af "Merrild-slægtens grene" handler). En af dem: Kristen Merrild døde i gården 1900, 78 år gammel. En søn Kristian Merrild fik gården. Han havde mange børn. En datter er nu (1923) kone i gården, gift med Niels Løve Andersen Faurby. Så vidt K. Understrup om Merrild og Merrild-gårdene.

CHRISTINE IVERSENS SØSKENDE

CHRISTINE IVERSEN var fra den første af de af K. Understrup omtalte to Merrild-gårde, den nordre (= Øster Merrild i "Merrild-slægten og dens grene"). Ifølge folketællingslisten 1834 for Vildbjerg sogn blev hun født 1833 og af søskende til hende nævner den: DORTHE, NIELS AMTRUP, MAREN og MARIE.

Mindestenen over Merrild-slægten ved Merrild Østergaard. (Foto: Tage W. Nielsen, 1981)

1737-1937
MERRILD-SLÆGTERNES
MINDESTEN FOR FÆDRENE

*Flid og ærlig vandel
dyrke stridig jord
kunst, musik og handel
følger fædres spor*

Som en slags præsentation af familien indføres nedenfor en omtale af et af dens medlemmer, CHRISTINE IVERSENS broder NIELS AMTRUP IVERSEN også kaldet NIELS MERRILD, født 1826 (hovedsagelig på grundlag af "Merrild-slægtens grene"). Det siges om ham, at "han var ligesom sin fader bøndernes rådgiver i juridiske spørgsmål og ejede mange lovebøger. Folk måtte ofte vente længe efter tur, men så vankede der gerne en kop kaffe og en lille kaffeknægt til de mange, som var bænkedede ved det lange bord i dagligstuen.

Følgende træk fra skolen bekræfter, at Niels Merrild var lovklod. Han havde forset sig, og læreren ville give ham en afstraffelse, men han sagde nok så kry: "Undersøg sagen, før de slår mig"! Da han også nævnte den § i loven om lærerens pligt til at undersøge sagen, blev han helt fri for klø. Læreren blev helt forbløffet over hans kendskab til loven.

Han var afholdt af folk og agtet for sin klogskab; der er fortalt mange historier om hans skarpsindighed og hvasse tunge. Niels Merrild købte en mølle i Tjørring i 1856 (en vejrmølle for 2200 rdlr. (Understrup)) og lod den opføre lige ved gården. Mølleriet var ikke fri næring; efter loven skulle der være mindst 1 mil mellem møllerne. Efter at amtmanden havde undersøgt forholdene, var han dog villig til at anbefale et andragende til ministeriet, som Niels Merrild indgav; han antog også en møllersvend og begyndte at male. De andre møllere anmeldte nu Niels Merrild til politiet for hans uberettigede næring, da han endnu ingen bevilling havde fået, og der kom så en øvrighedsperson og forseglede kværnen. Niels Merrild og anmelderne måtte møde i retten, og han blev idømt en bøde, som han ikke var glad for at betale, og sagde meget skarpt, at anmelderne så også skulle betale bøder, da de nu i en lang årrække havde udplyndret befolkningen i så høj grad, så de havde ikke rent mel i posen, d.v.s. at de "toldede" for meget af kornet.

Herredsfogeden bad nu Niels Merrild om at passe på sin mund for ikke at blive draget til ansvar for sine udtalelser. Han holdt dog stadig på, at hans udsagn var rigtigt, og at der var mange på egnen, som kunne og ville bekræfte dette. Det hjalp ikke noget. Bøden måtte betales. Følgende bekræfter, at folk var utilfredse med møller-privilegiet: Det kneb for Niels Merrild at skaffe penge til udbetaling på møllen, 600 rdlr. Det var pengeknappe tider, og der var ingen banker på egnen, man skulle jo ellers synes, at han var ret velhavende, da han kun skyldte 800 rdlr. På gården (ca. 200 tdr. land). En morgen sadlede Niels Merrild og hans fader hver sin hest og red ud for eventuelt at låne beløbet. Det var ikke så lige en sag, men da de kom til Sindinggaard, lysnede det. Ejeren, justitsråd Fjelstrup, var meget misfornøjet med Sinding-møller og sagde, at denne ruinerede ham ved at tolde for meget af hans korn; han var også glad for mere konkurrence i faget og var villig til at låne Niels Merrild det ønskede beløb. Imidlertid blev

privilegiet ophævet, og Niels Merrild havde nogle gode år som møller. Lige før krigen 1864 solgte han møllen til den kendte Vildbjerg-degn N. Petersen, der senere ombyttede med kreditforeningsrepræsentant Niels Mouritzen og fik gården "Bredkjær" i Nøvling for møllen, som var flyttet til Vildbjerg".

K. Understrup omtaler i "Vildbjerg sogn" Niels Amstrup Iversen som en fremsynet mand, der kunne se, at Vildbjerg by ville blive til noget: "Han købte i 1876 et stort stykke jord ved kirken. En dag kom en mand og ville købe noget af denne jord at bygge på, og i samtalens løb sagde Niels Merrild: "Du skal vide, at vi er 25 år foran tiden". Og det var han sikkert".

Nogle "mindevers" fra Niels Amtrup Iversens begravelse er blevet bevaret gennem de 100 år, der er gået siden hans død. Hvem der har forfattet dem, vides ikke – heller ikke, hvem der afskrevet dem. De giver egentlig ikke noget indtryk af den afdøde som person, men vel af det åndelige "klima" dengang i disse jyske egne. Karakteristisk i den henseende er vel følgende 3 af "mindeversene":

Nu i børn som står og skuer
eders faders blege krop
sig dog hvordan mon i huer
at det snart vel hedde stop.
Intet mer I har at gøre
her på denne verdens ø
snart vi i det budskab høre
læg dig ned nu skal du dø

Er da sagen ret i orden
er papirerne i stand
har i sørget for en borgen
som jer sag antage kan -
ellers vel i nok i taler
eders sag og fængsles ska
thi jer frelsermand og skaber
lukker da sin himmelsal:

Tænk derpå ved faders bære
og gør alvor af den sag
og vil så en længselståre
væde kinder her i dag -
også mens i afsked tage
med den kjære fader her
husk dog på i himmerige
evig sødt og godt det er .

CHRISTINE IVERSEN var datter af IVER NILELSEN og MAREN CHRISTENSDATTER i Merrild Østergaard, og for disses forslægt skal der nu søges gjort rede nedenfor.

IVER NIELSENS (CHRISTINE IVERSENS FADERS) HERHOMST

CHRISTINE IVERSENS fader: IVER NIELSEN var ikke født i Merrild, men var kommet fra Rødding, en anden lokalitet i Vildbjerg sogn og ved sit ægteskab med MAREN CHRISTENSDATTER blevet gift ind på Merrild Østergaard.

RØDDING

I sin bog om Vildbjerg sogn skriver Konrad Understrup, at lang tilbage i tiden lå der 3 gårde fra øst til vest i Rødding by: Østergaard, Meldgaard (Mellemgaard) og Vestergaard ”og de er der jo endnu”. Meldgaard forblev en gård indtil nyere tid. Derimod var Østergaard og Vestergaard hver delt i 2 gårde, da de købtes fra Møltrup 1791. 5 skøder blev tinglæst det følgende år d. 13.1. :

1. Mouritz Christensen
2. Niels Nielsen
3. Anders Andersens enke, Kirsten Pedersdatter
4. Jens Pedersen
5. Christen Pedersen

Videre meddeler Understrup, at ”Meldgaard” i mange år var i samme slægt (det må vel formodes at dreje sig om nr. 3, den, som Anders Andersens enke i 1792 fik skøde på), og et i den gamle Vestergaard fødtes 1836: Niels Mouritzen, søn af Mouritz Vestergaard.

Jeg udlægger dette således, at skøde nr.1 fra 1792 har vel været den ”gamle Vestergaard”, og skøde nr.2: Niels Nielsen – den anden af de 2 gårde, som den oprindelige Vestergaard var blevet delt i. Endelig formoder Understrup, at det var Østergaard (delt i 2 gårde), der i 1792 blev købt af nr.4, Jens Pedersen og nr.5 Christen Pedersen, og at disse muligvis har været brødre.

Allerede forud for 1792 kendes der dog, ifølge Understrup, navne fra Rødding, nemlig fra 1747: Mads Nielsen, Hans Jespersens enke, Lauritz Sørensen og Christen Pedersen, som i det år nævnes som fæster under Møltrup (Timring sogn).

Om IVER NIELSEN (CHRISTINE IVERSENS fader) siges det i ”Merrild-slægtens grene”, at ”han blev en af egnens mest kendte mænd. I en årrække var han sognefoged; samtidig blev han næsten som egnens sagfører. Folk kom til ham for at få ordnet juridiske anliggender. Han havde en samling af love og formularer til dokumentsskrivning, skøder, pantebreve m.m. IVER MERRILD var en juridisk begavelse; samme gik i arv til flere slægtled” (Jfr. hvad ovenfor er fortalt om sønnen NIELS AMTRUP IVERSEN). IVER NIELSEN døde i 1872.

IVER NIELSEN var søn af den NIELS NIELSEN, der i 1792 omtales som en af de mænd, der fik skøde på en Røddinggård. Det kan man slutte dels af folketællingslisten 1801 for Vildbjerg sogn (Rødding) og dels ud fra Vildbjerg kirkebog.

Folketællingslisten 1801. Her læser man under Rødding:

NIELS NIELSEN, mand, 34 år
MARIANE IVERSDATTER, kone, 36 år
IVER, 10 ÅR
METTE, 9 år
PEDER OLLING, 5 år
MAREN, 2 år

Vildbjerg kirkebog, der som børn af NIELS VESTERGAARD har:

IVER, født eller døbt 26.7.1790
METTE, født eller døbt 24.9.1792
NIELS, født eller døbt 17.8.1794
PEDER OLLING, født eller døbt 11.10.1796
MAREN, født eller døbt 8.9.1799
MAREN, født eller døbt Kristi Himmelfartsdag 1902

Ved en sammenligning af de to navnerækker ses det let, at det drejer sig om det samme kuld børn. At IVER NIELSENS fader kaldes dels NIELS NIELSEN og dels NIELS VESTERGAARD har sin forklaring og rokker ikke ved personens identitet.

IVER NIELSENS fødsel og dåb er i Vildbjerg kirkebog indført således: "Mandagen 26.7. 1790 hjemmedøbte jeg den unge NIELS NIELSEN VESTERGAARD og konen MARIANE IVERSDATTER deres lille søn, som blev fød til verden 25.7. Barnets navn: Iver. Kom til kirken Dom. II eft. Trin. 15.8. Jomfru Birgitte Lund bar barnet. Fadderne vare gl. Niels Vestergaard, Moritz Vestergaard, Christen Vestergaard". Ikke blot den lille IVERS fader, som nu kaldes NIELS NIELSEN VESTERGAARD nævnes her, men også moderen MARIANE IVERSDATTER (hvis fader IVER altså blev opkaldt efter). Og også deres vielse kan man læse om i Vildbjerg kirkebog, nemlig under året 1789: "Søndag 15.8.1789 forlovet ungarl NIELS NIELSEN af Vestergaard og MARIANE IVERSDATTER, tjenende i Eisingkiær (vistnok Vildbjeg sogns største gård). Der var kgl. Allernådigst bevilling, at de som søskendebørn måtte i ægteskab indtræde, dateret 17.1.1787. Viede søndag 29.8.1789.

Om MARIANE IVERSDATTER erfares det her, at hun var søskendebarn til NIELS NIELSEN, og at hun tjente i Ejsingkiær, hvor for øvrigt også NIELS NIELSEN ifølge folketællingen 1787 havde været i tjeneste. Hendes forældre er ikke fundet og vil formodentlig også, grundet på manglende kirkebogsmateriale, være vanskelige at opspore. Da ingen af dem nævnes som faddere ved den førstefødtes dåb, har de sagtens på det tidspunkt været døde. Heller ikke har det ladet sig fastslå, i hvilket søskendebarnsforhold NIELS og NARIANE har stået til hinanden. Noget kunne pege i retning af, at MARIANE har været en broderdatter til NIELS NIELSENS, HENDES MANDS MODER. Men herom senere.

Har det nemlig ikke været muligt at opklare, hvem MAREN IVERSDATTER forældre var, ligger det anderledes med NIELS NIELSENS forældre. I kirkebogsnotatet om hans trolovelse og vielse kaldes han NIELS NIELSEN VESTERGAARD. Dette forklarer den varierende navnebrug: Niels Nielsen – Niels Nielsen Vestergaard. Og et fingerpeg om, hvem hans fader var, giver kirkebogsindførslen vedrørende IVERS dåb i 1790. Her kaldes jo nemlig barnets fader: den unge Niels Nielsen Vestergaard – og den første af mandsfadderne gamle Niels Vestergaard. De to Niels

Vestergaarder modstilles hinanden på en måde, der lægger nær at slutte, at "gamle" Niels Vestergaard var den "unge" Niels Vestergaards fader. Og at det virkelig forholdt sig således bekræftes både af folketællingslisten 1787 for Rødding i Vildbjerg sogn og af Vildbjerg kirkebog.

Folketællingslisten 1787:

NIELS PEDERSEN, mand, 64 år (f. ca. 1723)

METTE OLESDATTER, hans kone, 62 år (f. ca. 1725)

Vildbjerg kirkebog nævner som børn af disse to:

HANS, døbt 17656 Judica

CHRISTIAN, døbt 1760 16. søndag efter Trinitatis

NIELS, døbt 1762

NIELS, døbt 17.10.1764

At kirkebogen har to drenge, der får navnet NIELS skyldes selvsagt, at den første er død som lille, hvorefter den næste dreng overtog navnet efter ham. Fødselsåret for den anden Niels stemmer nogenlunde med Folketællingslistens opgivelse af NIELS NIELSENS alder, så det må anses for givet, at han er identisk med NIELS PEDERSENS og METTE OLESDATTERS søn NIELS, DØBT 17.10.1764. Og dette bekræftes yderligere af de navne, der bliver givet NIELS NIELSENS og MARIANE IVERSDATTERS børn. Det første: IVER bliver opkaldt efter hustruens fader. Det næstældste kommer til at hedde: METTE (efter farmoderen). Det tredje barn får navnet: NIELS (efter farfaderen). Og så følger det fjerde: PEDER OLLING, der kunne være opkaldt efter henholdsvis Niels Pedersen fader: Peder og Mette Olesdatters fader: OLE, hvilket bliver til Peder Olling.

Hvad NIELS PEDERSEN og METTE OLESDATTER angår, fremgår det af Vildbjerg kirkebog, at de blev viet 11.9.1748 i Vildbjerg kirke. Det må vel betyde, at METTE OLESDATTER har været fra Vildbjerg sogn, hvad dog sandsynligvis også NIELS PEDERSEN har været. De må have beboet Vestergården eller en af de to Vestergårde i Rødding. Og det er nærliggende at antage, at sønnen NIELS NIELSEN har overtaget denne gård efter dem, og at hans forældre i deres sidste år har boet på aftægt hos ham, selv om dette ikke fremgår af notatet om deres død, som blot nævner deres navne: 1) "1792 tirsdagen 29.5 prædike over gamle Niels Vestergaards hustru Mette, 70 år (f. 1722) og 2) 1794 tirsdagen 11.11. prædike over gamle Niels Vestergaard i Rødding, 64½ år gammel (f. 1730). Kirkebogens aldersangivelser stemmer i dette tilfælde ikke med folketællingens af 1787. Men kirkebogen er nok den mest pålidelige; det er den for det meste.

Som før nævnt vides det ikke, hvem der var forældre til NIELS NIELSENS hustru MARIANE IVERSDATTER, hans kusine, og heller ikke på hvilken måde de stod i søskendebarnsforhold til hinanden. Men da ingen af hendes forældre er indført som faddere ved hendes og NIELS NIELSENS førstefødte søns dåb, ligger det nær at formode, at hendes familie ved denne lejlighed har været repræsenteret af gudmoderen jomfru Birgitte Lund. Men hvem var hun? Ja, jeg har i Vildbjerg sogn fundet en familie, der kaldtes Lund, nemlig på gården "Pugdal", der ved folketællingen 1787 som beboer (eller som den ene af de på gården boende familier) havde en Ole Jensen Lund, der benævnes husekræmmer og gårdbeboer. Han var da 54 år, og hans hustru

Margrethe Nielsdatter, 46 år, og som deres børn er opført: Margrethe, 18 år og Karen, 12 år. Var jomfru Birgitte Lund en søster til de to? (Desværre har kirkebogen kun hendes navn og nævner ikke noget om, hvor hun kom fra. Men dersom hun var en datter fra "Pugdal", hed hendes fader altså Ole, og Niels Nielsens moder i Rødding var jo en Olesdatter. Og når man nu videre ved, at i 1688 hed fæsteren i "Pugdal": Ole Christensen, så melder den tanke sig, om Mette Olesdatter, muligvis kunne stamme fra "Pugdal" eller have været i slægt med familien der – ja måske endog have haft en broder Iver, som Mariane var datter af, således at jomfru Birgitte Lund, ad den vej, kan have været Mariane Iversdatters kusine, og i den egenskab være blevet bedt om at bære Marianes førstefødte søn til dåben. Naturligvis kan dette ikke blive andet end gisninger, og man må da regne med, at det også kan have forholdt sig helt anderledes. Men skal man gætte, var dette dog måske en mulighed. (For øvrigt var en af sprogmanden prof. Skautrups stamfædre også fra "Pugdal" – uden dog vist at have nogen forbindelse med Ole Jensen Lund).

NIELS NIELSEN VESTERGAARD (IVER NIELSENS FADER)

NIELS NIELSEN – NIELS VESTERGAARD – NIELS NIELSEN VESTERGAARD. Ved siden af disse navne blev han på sine ældre dage kendt under et fjerde, nemlig NIELS AMTRUP. Og det var måske det, der til sidst blev hængende ved ham. Tilnavnet AMTRUP fik han, fordi han engang efter 1800 flyttede fra Rødding til Amtrup i Snebjerg sogn. Om Amstrup-gårdene i dette sogn kan man læse i Johan C. Sulkjærs bog: Snebjerg sogn. Herfra skal citeres følgende, som vedrører NIELS AMTRUP, der åbenbart har været en særpræget og farverig personlighed, ligesom til dels også hans efterkommere eller da nogle af dem:

"4.2.1814 får Iver Nielsen, Rødding (Niels Amstrups søn) skøde på Neder Amstrup; 1823 får Niels Vestergaard (=Niels Nielsen=Niels Amstrup) auktionsskøde på gården som Iver Nielsen har ejet og beboet". "Ligeledes 1823 overdrager N. Nielsen Vestergaard, også kaldet gamle Niels Amtrup, gården til sin søn: Peder Olling Nielsen. NIELS AMTRUP var både prokurator og ejendomshandler (jfr. hvad forud er fortalt om sønnen Iver Nielsen og sønnesønnen Niels Amtrup Iversen). De mange transaktioner, der er foretaget med gården, synes jo at munde ud i, at han egentlig ikke har haft gården. Men andetsteds fra ses det, at han både har været den virkelige jer og beboet den. Som vi ved, gav han sig også af med at opdyrke Hedemose. I F. C. Halds "Beskrivelse af Ringkjøbing Amt" 1923 hedder det: "Enkelte gårdmænd dyrker Hedemose, således Niels Amtrup. Han har opdyrket et ikke så ubetydeligt stykke omkring ¼ mil sønden for sin gård, nogle husmænd er bosatte på en del deraf. Resten af afgrøden hjembringes til gården. Opdyrkingen er foretaget både ved forbrænding og mergel, som haves på den opbrudte lod". Peder Olling Nielsen døde 1831, kun 35 år gammel. Knap 3 måneder efter blev enken, Maren Olesdatter gift med Jens Chr. Jørgensen af Romvig, som blev en af sognets mere fremtrædende mænd. Hans stedsøn (Niels Amstrups barnebarn) fik skøde på gården 1858. Om NIELS AMTRUP på hans ældre dage fortæller Sulkjær i "Snebjerg sogn" II, s.39ff.:

"Den ældste Amtrupmand, som folk endnu ved at fortælle om, er "gamle Niels Amtrup", men da det (1925) er over 100 år siden, han førte sine krige med herredsfoged Caspar Møller på Højriis, er det jo al ære værd. Engan skal Møller have sagt: "Jeg skal sværte dem så sort som en krage", Niels Amtrup, hvortil denne svarede: "A ska misæl nok hold' Dem å mæ å swat (få dem til at holde op med at sværte), hr. kammerråd".

Niels Amtrup førte 19 processer og vandt de 18. Det kunne Møller ikke lide. Derom sagde Niels Amtrup således: Den sidst` proces tabt a, men herredsfoged` hænd` (hængte) sæ, å hams fuldmægtig drownt sæ”.

Da Niels Amtrup blev gammel, og der blev rigtige prokuratorer, så han jo noget hånsk på dem. Om Øllgaard sagde han f.eks., at ”han rejnt et møj såen en Ølkand”. Men tiden var jo ligegodt løben fra ham, og på sine gamle dage slog han sig på mere beskedne og fredelige sysler, f. eks. gik han omkring og rettede studehorn. P.C. Jensen huskede ham som en gammel mand, der var spøgefuld med et alvorligt ansigt. P. C. Jensens små søstre ville godt om til ham og spise stikkelsbær, men han kunne gøre dem helt ”fjale” ved at spørge, om de ikke ville bytte næse med ham. Det ville de ikke, og det kunne den gamle ikke forstå, for han havde en vældig stor næse, så de kunne jo have gjort en kongehandel.

Niels Amtrup gik i nogle år hver søndag i Rind kirke, fortæller gamle Claus Frandsen, det kom af, at han på sine gamle dage sad meget og bandt løb, og alle de løb han bandt, gik han om til Rind præstegård med; dem købte pastor Svejstrup. En dag kom han igen med en rinkning løb; men da pastor Svejstrup havde betalt dem, sagde han: ”Nu er de jo en gammel mand, Niels Amstrup, hvad vil de nu gøre med alle disse penge”? ”De ska a misæl sej dem, hr. pastor”, sagde Niels, ”om en mond er æ Snejbjerg markind, å så ska de drikkes op hvæ` skjælling”. Niels har jo nok syntes, at det ikke kom præsten ved, hvad han brugte pengene til. Men Svejstrup opfattede det bogstaveligt, og nu var det forbi med ”æ stuerkied”. Senere gik Niels Amstrup til kirke i Snejbjerg, og et af de sidste år, han levede, fortalte Thomas Helstrup, havde han sendt bud efter pastor Blume (vist en slægtning til pastor Blume i Barløse på Fyn), om han ville komme og tage ham til alters. Da nu dette var overstået, sagde Niels Amtrup: ”Tøkkes de nu et, hr. pastor, te visku hå en bette pons bågætter”? Det syntes præsten ikke og på hjemvejen sagde han til Jens Jerriksen, som skulle køre ham hjem: ”Den gamle mand er da vel ikke ved at blive forfalden”? Det mente Jens Eriksen dog ingen fare der var for. Niels Amtrup hørte jo den gamle tid til, da folk fastede før altergangen i kirken og så tog oprejsning ved at tage sig nogle Hybenkradsere i Snejbjerg kro bagefter”.

NIELS AMTRUP døde 30.11.1856 som aftægtsmand i Neder Amtrup. Han blev 92 eller 93 år gammel. Hans kone: MARIANE IVERSDATTER døde i Snejbjerg sogn 1.5.1849, 84 år gammel, uden at kirkebogen oplyser noget om fødested eller forældre.

Til ovenstående uddrag af Sulkjærs bog om Snejbjerg sogn skal føjes endnu et, som under omtalen af ”Smedegaard” i dette sogn, dels igen nævner NIELS AMTRUP og dels tegner en slags ”portræt” af dennes datter MAREN (f. 1799) samt endelig bringer en oplysning om sønnen IVER (Christine Iversens fader). Det hedder (Bd. II s.47-49): ”Smedegaard” blev først færdigbygget et par år efter 1813. Der er nu (omkr. 1813) kommet en ny ejer: IVER NIELSEN og hans kone MAREN; de havde i 1819 en datter i kirke, som hed MARIANE; det er Iver Bæks moder i Grønbæk. (Det synes at fremgå, at IVER NIELSEN og MAREN CHRISTENSDATTER, inden de fik gården i Merrild, en tid har boet i Snejbjerg sogn. Den nævnte datter MARIANE er ældre end de i Merrild fødte børn og opkaldt efter IVER NIELSENS moder). I 1823 kommer gården til auktion, og så skulle man jo tro, at IVER var fallit. Men han er jo søn af den gamle Niels Amtrup, og det er ikke let at finde ud af dennes transaktioner. Niels Amtrup lader ved auktionen den anden søn PEDER OLLING IVERSEN (f. 1796) købe gården 24.4.1823, men allerede i 1822 er Niels Kr. Sørensen

blevet gift med Niels Amtrupps datter MAREN, og det er dem der får gården og beholder den til 1863, da de afstår den til sønnen Chr. Olling Nielsen. Dersom man nu ville digte, da er det, ligesom man i tankerne hører Caspar Møller sige: "Hvad er det nu for krumspring, de laver med den Smedegaard, Niels Amtrup"? Og denne svare: "A laver misæl ingen krumspring, hr. kammerråd"!

Om Niels Christian Sørensen og MAREN NIELSDATTER (datter af Niels Amtrup) kan man få at høre, at det var et par forfærdelig rare folk – især roser f. eks. gamle Ole Nielsen i Tonvad MAREN: hun var vældig rar og en "fåle" dygtig kone i sit hus. Men det, som MAREN SMEDEGAARD især er blevet berømt for, er ellers en lille skavank, hun havde, nemlig at hun var blevet forfalden til at ryge tobak. Hun var kommen ind på det ved tandpine, men generede sig for det. En af hendes sønnesønner, overlærer Nielsen, Vejle, fortalte mig, at han engang henad aften var kommen kørende dertil sammen med sin fader. Maren var kommen i seng, men hun så meget trist ud. Så siger Niels Vejlgard: "Tænd du bare din pipe, bitte mor, du behøver da ikke at genere dig for vi andre". Så trak Maren piben frem under dynen, og da hun havde fået dampen op, steg humøret kendeligt.

På deres gamle dage boede de i et aftægtshus ved gården, og der boede Maren senere alene som enke. Når der om aftenen kom nogle unge kendte folk, som hun ikke generede sig for, ville hun gerne have et lille spil kasino med dem. Når hun så havde fået fat på kortene og piben tændt, var hun i sit es.

Engang havde hun sendt bud efter præsten, at han skulle komme og tage hende til alters. Men karlen kom med den besked, at han ikke kunne komme. Da så Maren var kommen af altersklæderne og havde fået piben tændt, trådte præsten ind ad døren. Desværre var han for firkantet i tankegangen til ret at vurdere situationen, "og især så gal han var over den bette funk".

Kr. Smedegaard havde derefter vel efter Niels Chr. Sørensen gården i mange år; han drev bl.a. hjemmemejeri, var i mange år i sognerådet; hans enke Sidsel Smedegaard lever endnu (1927) i Herning". (Under sin sidste sygdom havde mor en kvindelig læge (doktor Smedegaard fra Næstved. Hun var en slægtning, formodentlig med tilknytning til omtalte Smedegaard).

IVER NIELSENS Hustru: MAREN CHRISTENSDATTERS FORSLÆGT

MAREN CHRISTENSDATTER må være født ca. 1793 og var datter af CHRISTEN KNUDSEN, født i Merrild ca. 1765, død 1851 og MAREN PEDERSDATTER, født ca. 1772.

Maren Pedersdatters herkomst er ikke opklaret, men hendes mand CHRISTEN KNUDSEN var søn af KNUD MOURITZEN, Merrild, født ca. 1713, død 1794 og MAREN CHRISTENSDATTER født ca. 1737.

Heller ikke Maren Christensdatters herkomst er opklaret, men hendes mand: KNUD MOURITZENS fader var utvivlsomt: MOURITZ KNUDSEN, er i 1743 nævnes som den ene af to mænd, som da boede i Merrild. Hans hustrus navn lader sig ikke finde i Vildbjerg kirkebog. Men af Vinding kirkebog fremgår det, at hun hed: ELLE JENSDATTER, var født ca. 1685 og døde i Vinding (Vejvad) i 1769 hos datteren METTE KIRSTINE MOURITSDATTER, som var gift med PEDER PEDERSEN i Vejvad Søndergaard. Det var sidstnævntes datter: KAREN, der blev gift med JENS

ANDERSEN i Gjertrudbæk, Tvis sogn og moder til METTE KIRSTINE JENSDATTER – bedstefar MADS OVERGAARDS farmoder.

Dersom det nu videre kan antages, hvilket forekommer overmåde sandsynligt, at forannævnte MOURITZ KNUDSENS fader har været den i matriklen 1688 omtalte KNUD MADSEN i Merrild, skulle det altså betyde at CHRISTINE IVERSENS forslægt på mødrene side lader sig føre tilbage til 1688.

BEMÆRKNING TIL EN PÅSTAND I "MERRILD-SLÆGTENS GRENE"

Dette heftets første 75 sider omhandler den gren af Merrild-slægten, der havde sin rod i gården "Vester Merrild", og som føres tilbage til MADS NIELSEN, der skal have været ejer af denne gård (eller en af Vestergårdene), medens heftets andel hovedsagelig handler om den gren af Merrild-slægten, der hørte til i "Øster Merrild" og føres tilbage til IVER NIELSEN (Christine Iversens fader).

I heftet siges det nu, at disse 2 mænd: MADS NIELSEN og IVER NIELSEN formentlig var brødre, og det antages, at deres hustruer, henholdsvis ANE MARGRETHE CHRISTENSDATTER og MAREN CHRISTENSDATTER var søstre og at der fader var CHRISTEN KNUDSEN i Merrild, der optræder som forlover for dem begge (og som for øvrigt sammen med sin hustru: MAREN PEDERSDATTER får aftægt hos ANE MARGRETHE og hendes mand MADS NIELSEN).

Det sidste, at de to mænds hustruer var søstre, er korrekt. Derimod kan det ikke være rigtigt, at mændene: MADS NIELSEN og IVER NIELSEN var brødre, af den simple grund, at IVER NIELSEN ingen broder havde, der hed MADS, hvilket naturligvis ikke udelukker, at de på anden måde kan have været beslægtede, blot var de altså ikke brødre. MADS NIELSEN kom til verden adskillige år, inden IVER NIELSENS forældre blev gift.

Litteraturhenvisninger:

Hansen, H. P. (1939-50): De gamle fortalte 1-3. Munksgaard.

Jespersen, Esbern (1935): Vinding sogn.

Krarup, Helmuth (1918): Fra det forsvundne Hammerum herred.

Lundby, Chr. Merrild (1933): Merrildslægtens grene 1699-1933.

Sulkær, Johan C. (1925-27): Snejbjerg sogn 1-2.

Understrup, Konrad (1990): Timring sogn.

Understrup, Konrad (1921): Vildbjerg sogn.

Understrup, Konrad (1923): Nøvling sogn.

